

SVETAČKE MEDALJICE IZ STARE CRKVE SV. JURJA U KRUŠEVU KOD OBROVCA***SAINT MEDALS FROM THE OLD CHURCH OF ST. GEORGE IN KRUŠEVO NEAR OBROVAC***

U radu se govori o svetačkim medaljicama pronađenim 2007. i 2008. godine tijekom izvođenja zaštitnih arheoloških istraživanja stare crkve sv. Jurja u Kruševu kod Obrovca. Ukupno je pronađeno 95 medaljica koje pripadaju razdoblju od početka 17. do početka 20. stoljeća. Sve sadrže reljefne prikaze na obje strane, najčešće popraćene natpisom po rubu medaljice. Starije medaljice imaju natpise na latinskom jeziku, a na mlađima prevladavaju natpisi na nacionalnim jezicima (hrvatski, talijanski, francuski, njemački i kineski). Najzastupljeniji su uobičajeni okrugli i ovalni oblici s alkom za vješanje na vrhu. Medaljice su većinom izrađene od bronce ili sličnih legura, a one najmlađe od aluminija. Većina medaljica potječe iz talijanskih svetišta u Rimu i Loretu. Najzastupljeniji prikazi na medaljicama su Majka Božja, sv. Antun Padovanski i Kristova muka što upućuje na zaključak da su franjevci imali veliki utjecaj na njihovu nabavu. Analizom svih prikaza je zaključeno da svetačke medaljice ne daju stvarnu sliku štovanja svetaca na nekom području i nisu uvijek dokaz hodočasničke aktivnosti njihovih vlasnika.

Ključne riječi: svetačke medaljice, Kruševo, franjevci, Loreto, Gospa Loretka, sv. Antun Padovanski.

The paper discusses saint medals found in 2007 and 2008 during the rescue archaeological excavations of the old church of St. George in Kruševo, near Obrovac. Ninety-five medals were found dating from the period between the early 17th to the early 20th century. They all include relief representations on both sides, usually accompanied by an inscription on the edge of the medal. Older medals bear Latin inscriptions, whereas later medals more commonly have inscriptions in national languages (Croatian, Italian, French, German and Chinese). The most common medals are the usual round and oval shapes with a suspension loop from the top. The medals are mostly made of bronze or similar alloys, with the later medals made of aluminium. Most of the medals come from Italian shrines in Rome and Loreto. The most common presentations on the medals depict the Mother of God, St. Anthony of Padua and the Passion of Christ, suggesting that the Franciscans greatly influenced procurement of such medals. The analysis of all presentations has led to the conclusion that the saint medals do not provide a proper insight into the veneration of saints in a particular area and are not always proof of the pilgrimage activities of their respective owners.

Keywords: saint medals, Kruševo, Franciscans, Loreto, Our Lady of Loreto, St. Anthony of Padua.

* Sažeti je rad o ovoj temi bio izložen na 6. Međunarodnom numizmatičkom kongresu održanom u Zadru 2010. godine, te je kasnije tiskan u zborniku *Acta Numismatica* pod naslovom *Svetačke medaljice iz Kruševa*.

* This summarised paper on this subject was exhibited at the 6th International Numismatic Congress held in Zadar in 2010, and was later published in the journal *Acta Numismatica* entitled *Saint Medals from Kruševo*.

Uvod

Tijekom 2007. i 2008. godine provedene su dvije kampa-
nje zaštitnih arheoloških istraživanja stare crkve sv. Jurja
na mjesnom groblju u Kruševu kod Obrovca.¹ Iskopana
je unutrašnjost crkve i manji dio njenog okoliša s južne i
zapadne strane. Pronađeni su raznovrsni nalazi koji po-
tječu od razdoblja željeznog doba do 20. stoljeća.² Broj-
nošću su se isticali novovjekovni nalazi kao što su zrna
krunica, brončane spone, svetačke medaljice, križići, pr-
stenje i novac. U ovom su radu obrađene samo svetačke
medaljice kojih je pronađeno 95. Zbog nemogućnosti
istovremene konzervacije svih medaljica, izdvojene su
22 najreprezentativnije koje smo bili u mogućnosti i ka-
taloški obraditi.

Svetačke se medaljice najčešće pronalaze prilikom
zaštitnih arheoloških istraživanja crkava i prostora uz
njih. Međutim, sve do nedavno rijetko su objavljivane u
arheološkoj literaturi. Brojni su razlozi odbijali arheolo-
ge da posvete pažnju ovim zanimljivim nalazima. Glav-
ni je razlog bio slabo razvijen interes za novovjekovnu
arheologiju što se posljednjih godina ubrzano mijenja.

Istra je bila prvo područje u Hrvatskoj gdje su me-
daljice sustavno obrađivane i objavljivane zahvaljujući
Ondini Krnjak iz Arheološkog muzeja Istre u Puli.³ Pos-
ljednjih godina medaljice s područja središnje Hrvat-
ske sustavno obrađuje i objavljuje Ana Azinović Bebek
iz Hrvatskog restauratorskog zavoda.⁴ U međuvremenu
se pojavljuje sve više autora koji u objave arheoloških
nalaza s pojedinog lokaliteta ravnopravno uključuju i
svetačke medaljice.⁵

Na području Dalmacije postoje brojna arheološka
nalazišta na kojima su pronađene svetačke medaljice.
Međutim, još uvijek ne postoji ni jedan rad posvećen
ovoj temi. Medaljice su samo u rijetkim slučajevima po-
jedinačno objavljene s ostalim arheološkim nalazima.⁶
Nadamo se da će ovaj rad barem malo potaknuti interes
za ove zanimljive nalaze.

Povijesni kontekst

Selo Kruševo se nalazi na području sjeverne Dalmacije u
neposrednoj blizini Obrovca. Obuhvaća veliku površinu
između Karinskog i Novigradskog mora na zapadu, rijeke

Introduction

During 2007 and 2008, two campaigns involving res-
cue archaeological excavations of the old church of St.
George at the local cemetery in Kruševo, near Obrovac,
were carried out.¹ The interior of the church and a small
part of its surroundings on the southern and western
sides were excavated. A variety of findings originating
from the period of the Iron Age and leading to the 20th
century was discovered.² The early modern period pro-
vided an abundance of findings such as rosary beads,
bronze clasps, saint medals, crosses-pendant, rings and
coins. This paper deals only with saint medals of which
95 items were found. Due to the inability of simultane-
ously conserving all the medals, 22 of the most typical
findings were selected which we were able to record.

Saint medals are usually found during rescue exca-
vations of churches and the area around them. However,
until recently, they were rarely published in archaeolog-
ical literature. There are numerous reasons why archae-
ologists refused to direct attention to these interesting
findings. The main reason is a poorly developed interest
in early modern period of archaeology, which in recent
years has been rapidly changing.

Istria was the first region in Croatia where the med-
als were systematically processed and published thanks
to Ondina Krnjak from the Archaeological Museum of
Istria.³ In recent years, medals from the central Croatian
hinterland area have been processed systematically and
published by Ana Azinović Bebek, from the Croatian
Conservation Institute.⁴ In the meantime, an increasing
number of authors have been including saint medals
equally in the publishing of their archaeological finds
from a particular locality.⁵

Saint medals have been found in numerous Dalma-
tian archaeological sites. Nonetheless, not a single pa-
per has been dedicated to this subject. Only rarely are
such medals published alongside other archaeological
finds.⁶ We hope that this paper will at least boost some
interest in these findings.

1 Voditelj arheoloških istraživanja je bio dr. sc. Jakov Vučić iz Arheološkog muzeja Zadar, kojemu se ovom prilikom autor srdačno zahvaljuje na poticaju i pomoći prilikom pisanja ovog rada.
2 Preliminarni rezultati su objavljeni odmah nakon istraživanja: J. Vučić, 2008, 395-396; 2009, 488-489. U međuvremenu su objavljeni i konačni rezultati istraživanja sa svim važnijim nalazima: J. Vučić, 2010, 99-160.
3 O. Krnjak, 1997, 71-78; 2001, 133-136; 2004, 111-143; 2007, 205-215; 2008, 139-153 i 2010.
4 A. Azinović Bebek, 2007, 391-405; 2008, 167-193; 2009, 463-488; 2010, 19-39.
5 J. Belaj, 2006, 257-294; B. Mašić, 2010, 205-226; D. Perkić, 2010, 227-288; A. Rapan Papeša, 2012, 187-210 i V. Glavaš – M. Glavičić, 2012, 35-74.
6 M. Petrinec, 1996, 42; H. Gjurašin, 1997, 167-168; S. Božek – A. Kunac, 1998, 201-206; Lj. Gudelj, 2003, 258, sl. 12-17.

1 The head of archaeological research was Jakov Vučić PhD of the Archaeological Museum Zadar, to whom the author takes this opportunity to express my cordial appreciation for encouragement and assistance during the writing of this paper.
2 Preliminary results have been published immediately following the research: J. Vučić, 2008, 395-396; 2009, 488-489. In the meantime, the final results of the research along with all major findings have been published: J. Vučić, 2010, 99-160.
3 O. Krnjak, 1997, 71-78; 2001, 133-136; 2004, 111-143; 2007, 205-215; 2008, 139-153; 2010.
4 A. Azinović Bebek, 2007, 391-405; 2008, 167-193; 2009, 463-488; 2010, 19-39.
5 J. Belaj, 2006, 257-294; B. Mašić, 2010, 205-226; D. Perkić, 2010, 227-288; A. Rapan Papeša, 2012, 187-210; V. Glavaš-M. Glavičić, 2012, 35-74.
6 M. Petrinec, 1996, 42; H. Gjurašin, 1997, 167-168; S. Božek-A. Kunac, 1998, 201-206; Lj. Gudelj, 2003, 258, fig. 12-17.

Slika 1. Središte Kruševa sa starom i novom crkvom sv. Jurja
 Figure 1. The centre of Kruševo with old and new church of St. George

foto / photo: Š. Vrkić

Zrmanje na sjeveru i dio bukovičkog platoa s brdom Orljakom na istoku i jugu. Sastoji se od velikog broja zaselaka raštrkanih na širokom području. Središte se sela formiralo između dva veća krška polja gdje se od ranog srednjeg vijeka do danas nalazi župna crkva i groblje (Sl. 1).

U povijesnim se izvorima Kruševo prvi put spominje 1224. godine.⁷ Isprava iz 1278. godine svjedoči da su posjede u Kruševu imali pripadnici plemena Gušić.⁸ Tijekom kasnog srednjeg vijeka se spominje još nekoliko puta. Nedostatak ranijih pisanih izvora su nadopunila navedena arheološka istraživanja u kojima su pronađeni ostaci ranosrednjovjekovne crkve iz 9. ili 10. stoljeća i groblja koje se rano formiralo oko crkvu.⁹ Od 20-ih godina 16. stoljeća do kraja 17. stoljeća selo se nalazilo pod osmanlijskom vlašću. U popisu Kliškog sandžakata iz 1550. godine Kruševo se spominje u nahiji Bukovica. Popis svjedoči da je za vrijeme osmanlijske vlasti dio sela ostao naseljen s ukupno 18 kuća.¹⁰ Za to vrijeme,

Historical context

The village of Kruševo is located in Northern Dalmatia close to Obrovac. It covers a large area between the Karin and Novigrad Sea on the west, the Zrmanja River in the north and part of the Bukovica plateau with Orljak Hill in the east and south. It consists of a large number of hamlets scattered over a wide area. The settlement centre has been formed between two large karst fields where the parish church and the cemetery have been located since the early Middle Ages to this day (Fig. 1).

The historical sources first mentioned Kruševo in 1224.⁷ A document from 1278 bears witness to the estates in Kruševo owned by members of the Gušić tribe.⁸ It was mentioned on a number of occasions during the late Middle Ages. The lack of earlier written sources were supplemented by the mentioned archaeological research in which the remains of the early medieval church from the 9th or 10th century were found, including cemeteries that were formed around the church.⁹ From the 1520s to the late 17th century, the village was under Ottoman rule. In the list of the sanjak of Klis from 1550, Kruševo was mentioned in the *nahiyah* (sub-district) of Bukovica. The

7 C. F. Bianchi, 1879, 307.

8 T. Smičiklas, 1908, 253-254.

9 Više o tome vidi u: J. Vučić, 2010, 99-160.

10 F. Dž. Spaho, 2007, 20-21.

7 C. F. Bianchi, 1879, 307.

8 T. Smičiklas, 1908, 253-254.

9 For more information on this, see: J. Vučić, 2010, 99-160.

Slika 2. Obnova stare crkve sv. Jurja tijekom 2011. godine

Figure 2. Restoration of the old church of St. George in 2011

foto / photo: Š. Vrkić

pastorizaciju nad preostalim kršćanskim stanovništvom su provodili franjevci s Visovca. Godine 1731. Kruševo je postalo samostalna župa sa župnikom kojeg postavlja gvardijan obnovljenog franjevačkog samostana u susjednom Karinu.¹¹

Iz godina 1709. i 1727. potječu prvi popisi stanovništva iz postosmanlijskog vremena. Iz popisa se može zaključiti da se u selu nalaze starosjedioci koji su preživjeli osmanlijsku vlast, ali i veliki broj novodoseljenih obitelji koje se većinom nisu zadržale na području sela.¹² Isti popisi svjedoče da je glavna gospodarska grana stanovništva bilo ekstenzivno stočarstvo. Takav je način privređivanja bio uvjetovan geografskim obilježjima Bukovice i prevladavao u svim prijašnjim razdobljima, a zadržao se sve do 2. polovice 20. stoljeća kada tu granu većina stanovništva ubrzano napušta.

Arheološki kontekst

Stara je crkva sv. Jurja sagrađena nedugo nakon oslobođenja od turske vlasti na mjestu starije srednjovjekovne

list testifies that during Ottoman rule, part of the village remained inhabited by 18 houses.¹⁰ During that time, the pastoralisation of the remaining Christian population was carried out by Franciscans from Visovac. In 1731, Kruševo became an autonomous parish with its own parish priest who was appointed guardian of the restored Franciscan monastery in neighbouring Karin.¹¹

The first post-Ottoman population census originates from the years 1709 and 1727. The list leads to the conclusion that the original inhabitants who had survived Ottoman rule lived in the village, and also a large number of newly arrived families who most often had decided not to settle permanently in the village.¹² The same lists testify that the main economic activity of the population was extensive animal husbandry. This manner of earning a living was subject to the geographical conditions of Bukovica and had prevailed in all previous periods, continuing up until the second half of the 20th century, when it was abandoned rapidly by a majority of the population.

Archaeological context

Shortly after liberation from Turkish rule, the old church of St. George was built in place of the old medieval church.

11 S. Bačić, 1995, 130.

12 S. Bačić, 1995, 130-131.

10 F. Dž. Spaho, 2007, 20-21.

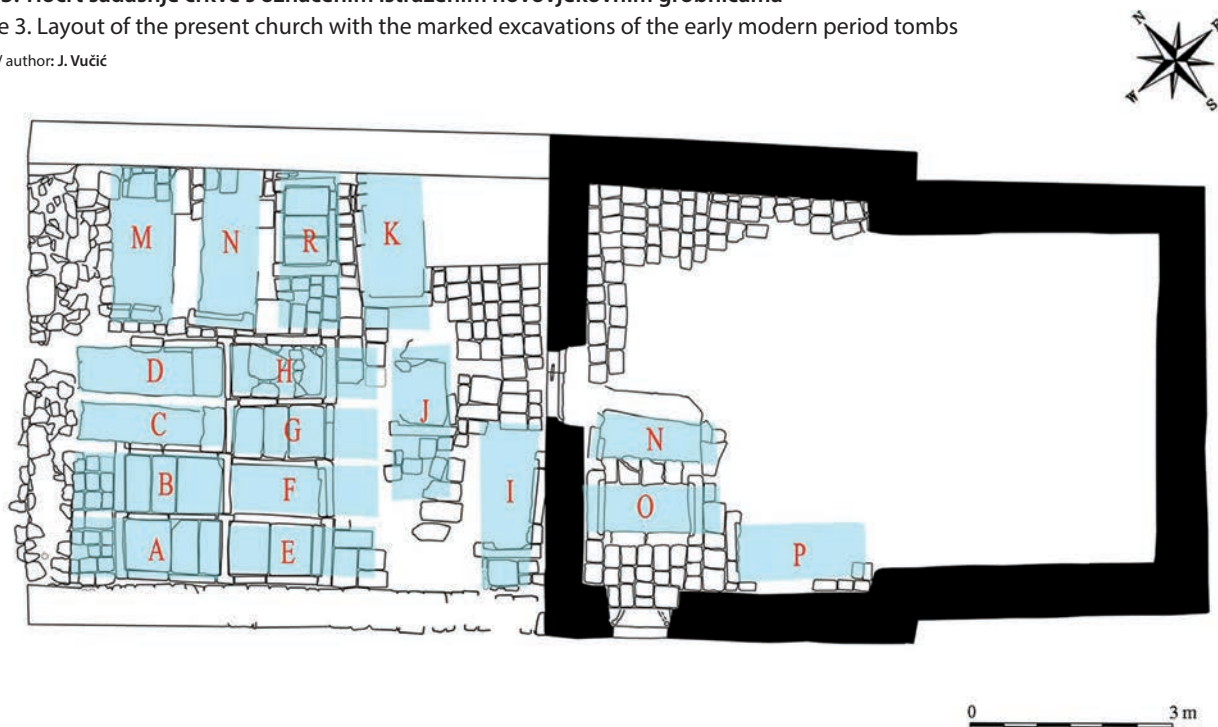
11 S. Bačić, 1995, 130.

12 S. Bačić, 1995, 130-131.

Slika 3. Tlocrt sadašnje crkve s označenim istraženim novovjekovnim grobnicama

Figure 3. Layout of the present church with the marked excavations of the early modern period tombs

izradio / author: J. Vučić

crkve. Kasnije je doživjela velike preinake, kao što su dogradnja kvadratnog svetišta na istočnoj i skraćivanje broda na zapadnoj strani.¹³ Sredinom 19. stoljeća u blizini je izgrađena nova, velika župna crkva posvećena istom svecu.¹⁴ Nakon toga je stara crkva izgubila funkciju župne crkve i postala grobljanska kapela. Sredinom 20. stoljeća urušio joj se krov nakon čega je desetljećima ostala zapuštena.¹⁵ Groblje koje se rano formiralo uz srednjovjekovnu crkvu je nastavilo kontinuirano funkcionirati sve do današnjeg vremena (Sl. 2). Zbog toga su arheološka iskapanja bila ograničena na unutrašnjost crkve i manji dio njenog okoliša s južne i zapadne strane.

Najveći je broj medaljica i drugih novovjekovnih nalaza pronađen u zidanim grobnicama koje su se izvorno nalazile unutar crkve. Slične su okolnosti zabilježene i prilikom pronalaska medaljica na drugim arheološkim nalazištima.¹⁶ Grobnice su planski sazidane u podu novovjekovne crkve sv. Jurja, najvjerojatnije u vrijeme njene izgradnje krajem 17. ili početkom 18. stoljeća. Po načinu se gradnje mogu izdvojiti dvije skupine grobnica. Veća skupina sazidana od manjeg, priklesanog kamenja povezanog crvenkastom žbukom i manja skupina građena kvalitetnije, većim kamenjem povezanim bijelom žbukom. Slični su nalazi

It later underwent major changes, such as an extension to the square apse in the eastern section and a shortening of the nave in the western section.¹³ In the mid-19th century, a new, large parish church dedicated to the same saint was built nearby.¹⁴ After that, the old church lost its function as a parish church and became a cemetery chapel. In the mid-20th century, the roof collapsed after which it was neglected for decades.¹⁵ The cemetery, which was formed alongside the early medieval church, remained in function continuously up to the present time (Fig. 2). As a result, archaeological excavations were limited to the interior of the church and a small part of its surroundings on the southern and western sides.

The majority of the medals and other finds from the early modern period were found in sealed tombs that had originally been in the church. Similar circumstances have also been reported concerning discoveries of medals at other archaeological sites.¹⁶ The tombs were deliberately built into the floor of the church of St. George, which dates from the early modern period, most likely at the time of its construction in the late 17th or early 18th century. The manner of construction distinguishes two

13 Sve faze izgradnje crkve u posttursko vrijeme vidi u: J. Vučić, 2010, 128, sl. 17.

14 S. Bačić, 1995, 134.

15 S. Bačić, 1995, 133.

16 Košljun (G. Lipovac Vrkljan, 1993, 117-130), Piran (D. Knez, 1994, 65-72), Brkač kod Motovuna (O. Krnjak, 2004, 111-143), Čazma (A. Azinović Bebek, 2007, 391-405), Vodnjan (O. Krnjak, 2007, 146), Žumberak (A. Azinović Bebek, 2009, 463-488), Remete (B. Mašić, 2010, 205-226), Kamensko (D. Perkić, 2010, 227-288) i Pula (O. Krnjak, 2010).

13 For all phases of construction of the church in the post Turkish period, see: J. Vučić, 2010, 128, fig. 17.

14 S. Bačić, 1995, 134.

15 S. Bačić, 1995, 133.

16 Košljun (G. Lipovac Vrkljan, 1993, 117-130), Piran (D. Knez, 1994, 65-72), Brkač near Motovun (O. Krnjak, 2004, 111-143), Čazma (A. Azinović Bebek, 2007, 391-405), Vodnjan (O. Krnjak, 2007, 146), Žumberak (A. Azinović Bebek, 2009, 463-488), Remete (B. Mašić, 2010, 205-226), Kamensko (D. Perkić, 2010, 227-288) and Pula (O. Krnjak, 2010).

Slika 4. Zatečeno stanje u jednoj od istraženih grobnica
Figure 4. The current situation in one of the excavated graves

foto / photo: J. Vučić

pronađeni u obje skupine grobnica što upućuje na to da su sagrađene u manjem vremenskom razmaku. Kasnijim skraćanjem broda i gradnjom novog pročelja na zapadu, većina je grobnica ostala izvan crkve (Sl. 3). Ovaj je zahvat vezan za promjenu funkcije crkve¹⁷ ili za zabranu ukopa u crkve koja se provodi od početka 19. stoljeća.¹⁸

Na početku su to bile obiteljske grobnice namijenjene višestrukom ukapanju pokojnika, no samo su rijetke zadržale tu funkciju sve do 20. stoljeća. U međuvremenu su neke od grobnica pretvorene u kosturnice (Sl. 4), što potvrđuje veliki broj pokojnika koji je u nekima brojao od nekoliko desetaka do čak 120 pokojnika.¹⁹ Zbog takvih je okolnosti većina novovjekovnih nalaza pronađena dislocirana unutar grobnica. U rijetkim slučajevima u kojima su ostaci pokojnika bili sačuvani *in situ*, medaljice su pronađene na predjelu trbuha ili na boku (Sl. 5). To dokazuje da su prilikom ukopa bile položene u ruke pokojnika zajedno s pripadajućim krunicama.²⁰ Potvrdu za to nalazimo i na nekim drugim arheološkim nalazištima.²¹

groups of tombs. The larger group was built from smaller, hewn stones connected using a reddish mortar whereas the small group was built from larger, quality stones connected using white plaster. Similar finds were discovered in both groups of tombs, indicating that they were built in a short period of time. The subsequent shortening of the nave and the construction of a new facade on the west meant that most of the graves remained outside the church (Fig. 3). This procedure is associated with a change in the function of the church¹⁷ or the prohibition of burials in the church that took place in the early 19th century.¹⁸

They were originally family tombs for burying the deceased, but rarely did the tombs retain that function prior to the 20th century. In the meantime, some of the tombs were converted into ossuaries (Fig. 4), as is confirmed by the large number of the deceased who is in some of them numbered from tens to as many as 120 deceased.¹⁹ Owing to these circumstances, most of the finds were discovered dislocated within the tomb. In rare cases in which the remains of the deceased were preserved *in situ*, medals were found positioned on their abdomens or on their sides (Fig. 5). This proves that when buried, they were placed in the hands of the deceased along with the rosaries.²⁰ Confirmation of this has been found at other archaeological sites.²¹

Eight medals were found in the excavation outside the church, and two more in the drywall tomb under the wall of the square apse. These are medals linked with bronze circlets (cat. 11-12), dating back to the beginning of the 18th century, which confirms that the square apse was built at a later period.

Appearance of the medals

The medals from Kruševo exhibit the usual shapes, dominated by round (48) and oval (42) shapes and include polygonal (2), oval-square (2) and heart shapes with a cross fixed on top. None of the medals had an atypical shape

17 J. Vučić, 2010, 129.

18 G. Lipovac Vrkljan, 1993, 125.

19 Broj je pokojnika u grobnicama utvrđen prebrojavanjem pronađenih lubanja. Na taj je način utvrđeno da se u prosjeku u svakoj grobnici nalazilo oko 30 pokojnika.

20 Tijekom istraživanja je prikupljeno oko 5000 različitih zrna krunica. Većinom su to staklena zrna raznih boja, oblika i dimenzija. U ovom slučaju okolnosti pronalaska nisu omogućile rekonstrukciju izgleda krunica i pripadajućih medaljica ili križića, za razliku od nekih drugih nalazišta na kojima je to bilo moguće. Vidi: J. Belaj, 2006, 259-294; A. Azinović Bebek, 2008, 167-193.

21 O kontekstu nalaza medaljica na arheološkom nalazištu u Vinišću je zabilježeno: „Svi nalazi iz grobova isključivo su novovjekovnih karakteristika, posebno su karakteristične krunice omotane oko ruku pokojnika koje su

17 J. Vučić, 2010, 129.

18 G. Lipovac Vrkljan, 1993, 125.

19 The number of deceased in the tombs was determined by counting the number of found skulls. This led to the conclusion that on average in each tomb about 30 deceased were located.

20 During the excavations, about 5,000 different types of rosary beads were collected. Most of them are glass beads of various colours, shapes and sizes. In this case, the circumstances surrounding the discovery did not allow reconstructing the appearance of the rosaries and the corresponding medals or crosses-pendant, unlike certain other sites where this was possible. See by J. Belaj, 2006, 259-294; A. Azinović Bebek, 2008, 167-193.

21 In regards to the situation of finding medals at the archaeological site in Vinišće, the following was noted: "All of the graves are those possess characteristics of the early modern period, with particularly characteristic rosaries wrapped around the deceased's hands which are crossed across the chest. Also found with these are various saints medals..." T. Burić, 2000, 19.

Slika 5. Detalj u grobnici D

Figure 5. Detail of tomb D

foto / photo: J. Vučić

Osam je medaljica pronađeno u iskopu izvan crkve, a još dvije u suhozidnom grobu ispod zida kvadratnog svetišta. Riječ je o medaljicama povezanim brončanom karičicom (kat. 11 - 12), datiranih na početak 18. stoljeća, što potvrđuje da je kvadratno svetište izgrađeno u vremenu nakon toga.

Izgled medaljica

Medaljice iz Kruševa imaju uobičajene oblike, prevladavaju okrugle (48) i ovalne (42) a zastupljene su i poligonalne (2), ovalno-četvrtaste (2) i jedna srolika s križem na vrhu. Nijedna nema atipičan oblik kakav do sad nije bio poznat u literaturi. Dimenzijama se znatno razlikuju, od najmanjih promjera 16 mm do najvećih 37 mm. Težina im se kreće od 1 do 20 g. Postoji više medaljica istog oblika i dimenzija, ali s različitim prikazima, te nekoliko potpuno identičnih medaljica.²²

Sve medaljice imaju reljefne prikaze s obje strane, najčešće popraćene natpisom po rubu. Ponekad se u odsječku na dnu medaljica nalazi i ime grada ili kovnice u kojoj su izrađene. Sve imaju alku za vješanje što potvrđuje njihovu primarnu namjenu nošenja na krunicama ili oko vrata. Samo dvije spomen medalje pape Inocenta XI. (1676.-1689.), originalno nisu bile namijenjene nošenju već su na njima naknadno načinjene alke ili perforacije za vješanje (kat. 7).²³ Postoji više medaljica na kojima su se odlomile

deviating from what is known in literature. Dimensions vary considerably, from the smallest diameter of 16 mm to the largest diameter of 37 mm. Their weight ranges from 1 - 20 g. A number of medals have the same shape and size but with different representations, and several medals are completely identical.²²

All medals have embossed representations on both sides, usually accompanied by an inscription along the edge. Sometimes a name of the town or mint in which they are made are found on the bottom medal section. All have a suspension loop, confirming their primary purpose of being carried on rosary or around the neck. Only two commemorative medals of Pope Innocent XI (1676 - 1689) were not originally intended to be carried but instead suspension loops or perforations were made (cat. 7).²³ There are a number of medals where the suspension loops have broken away, after which perforations were made in them, allowing their owners to continue wearing them around their necks. This primarily testifies to the poor quality of workmanship, but also the fact that the owners tried to continue wearing them as long as possible, either because they could not or refused to replace it with a new medal.

Many managed to continue doing this throughout their entire life, as is best confirmed by the numerous findings in the graves. It is also known that the medals were attributed with miraculous and protective power. For that reason, we can only assume that the loss of the item was considered a major misfortune. Some older medals are quite worn out (cat. 1-2 and 7), which confirms their long period of use, but there is no evidence that they were inherited and used through several generations. The conclusion on most of the medals is that they were laid in the graves with their first owners.

Production materials and methods

Most of the medals from Kruševo were made of cast bronze or similar alloys, which is the usual way they were produced in the period from the 17th to the 19th century. A smaller number of the medals were of better quality and more beautiful than others, so it is possible that moulds from goldsmith workshops were used (cat. 16). Massive production had begun in the mid-19th century, which was followed by a decrease in the

prekrižene na grudima. Uz njih se još javljaju razne svetačke medaljice..." T. Burić, 2000, 19.

22 Nađene su po dvije identične medaljice: sv. Šimun (kat. 22), sv. Venancije Mučenik/Gospa Karmelska (kat. 17), Gospa Karmelska/sv. Ante Padovanski i tri medaljice Arma Christi.

23 Sličan je slučaj zabilježen i na poznatom arheološkom nalazištu Sv. Spas na Vrelu Cetine. O tome vidi: M. Petrinec, 1996, 42. Medalja s prikazom pape Inocenta XI. iz Narodnog muzeja Slovenije je sačuvana u svom izvornom obliku. Vidi: D. Knez, 2001, 74, br. 81.

22 Two identical medals were found: St. Simon (cat. 22), St. Venantius Martyr / Our Lady of Mount Carmel (cat. 17), Our Lady of Mount Carmel / St. Anthony of Padua and three Arma Christi medals.

23 A similar situation was noted also at the famous archaeological site of the Holy Salvation at Vrelo of Cetina River. In regards to this, see: M. Petrinec, 1996, 42. Medal depicting Pope Innocent XI from the National Museum of Slovenia is preserved in its original form. See: D. Knez, 2001, 74, no. 81.

alke za vješanje, nakon čega su na njima načinjene perforacije pomoću kojih su ih vlasnici i dalje mogli vješati i nositi. To prvenstveno svjedoči o slaboj kvaliteti izrade, ali i činjenici da su ih vlasnici nastojali što duže zadržati uz sebe, bilo zbog toga što ih nisu mogli ili ih nisu željeli zamijeniti s novim medaljicama. Mnogima je to uspijevalo cijeli život što najbolje potvrđuju njihovi mnogobrojni pronalasci u grobovima. Poznato je da se medaljicama pripisivala čudotvorna i zaštitnička moć, zbog toga možemo samo pretpostaviti da se njihov gubitak smatrao velikom nesrećom. Neke su starije medaljice dosta izlizane (kat. 1-2 i 7), što potvrđuje njihovu dugu upotrebu, ali nema dokaza da su bile nasljeđivane i korištene kroz više generacija. Za većinu medaljica možemo smatrati da su položene u grob sa svojim prvim vlasnicima.

Materijal i način izrade

Većina je medaljica iz Kruševa izrađena od lijevane bronce ili sličnih legura, što je uobičajen način njihove izrade u razdoblju od 17. do 19. stoljeća. Manji je broj medaljica izrađen kvalitetnije i ljepše od drugih pa je moguće da su za njih korišteni kalupi zlatarskih radionica (kat. 16). Od sredine 19. stoljeća je započela još masovnija proizvodnja koju je pratio i pad kvalitete izrade. To se posebno odnosi na *čudotvornu medaljicu* s likom sv. Marije Bezgrešne koja se kovala u milijunskim primjercima²⁴ od čega je više primjeraka pronađeno u Kruševu (kat. 19 - 20). Krajem 19. stoljeća javljaju se i novi materijali kao što su mesing (kat. 21) i aluminij (kat. 22). Od početka 20. stoljeća prevladava proizvodnja medaljica od aluminijski koji je postao osobito popularan jer je lagan i nalikuje srebru. Na ovom nalazištu nije pronađena nijedna medaljica izrađena od plemenitih metala.²⁵ Takve su medaljice bile rijetke i izrađivane su za više društvene slojeve zbog čega ih nema na ovakvim nalazištima.

Mjesto izrade

Većina je medaljica izrađena u Italiji što potvrđuju i natpisi na nekima od njih: ROMA (kat. 7, 8, 13, 16 i 19) i LORETO (kat. 18). To su ujedno i jedne od najkvalitetnije izrađenih medaljica. Poznato je da su u Rimu djelovale najbolje radionice od kojih su mnoga svetišta iz drugih zemalja naručivala izradu medaljica. Jedna medaljica iz Kruševa dokazuje da je i naše najveće marijansko svetište u Mariji Bistrici naručilo izradu medaljica u Rimu. Riječ je o medaljici s prikazom Majke Božje Bistričke/Sv. Josipa (kat. 13), izrađenoj u Rimu tijekom 18. stoljeća, što potvrđuje natpis ROMA u odsječku na dnu medaljice. U Rimu su izrađivane i neke medaljice za svetište u Loretu (kat. 8 i 16), od kud su kasnije

quality of workmanship. This is especially true of the *miraculous medal* with the image of St. Mary Immaculate, forged in millions copies²⁴ of which a number of specimens were found in Kruševo (cat. 19-20). At the end of the 19th century, new materials such as brass (cat. 21) and aluminium (cat. 22) were used. Since the beginning of the 20th century, medals were predominantly made of aluminium, which became especially popular because of its small weight and resemblance to silver. At this particular site, no medals made of precious metals were found.²⁵ Such medals were rare and were made for the upper social classes, on account of which such medals were found on these sites.

Place of origin

Most of the medals were made in Italy, which is confirmed by inscriptions on some of them: ROMA (cat. 7, 8, 13, 16 and 19) and LORETO (cat. 18). These are also one of the best-crafted medals. It is a well-known fact that Rome had the best workshops, and many sanctuaries from other countries made sent their orders for the production of the medals to those workshops. One medal from Kruševo provides evidence that our biggest shrine in Marija Bistrica made an order for the production of medals in Rome. The medals depict Our Lady of Bistrica / St. Joseph (cat. 13), which were produced in Rome during the 18th century, as shown by the inscription ROMA in the bottom medal section. Other medals were also made in Rome for the shrine of Loreto (cat. 8, 16), from where the medals later arrived onto our shores in great numbers. There were also German and Czech forgeries, with such medals often found in the Croatian hinterland region.²⁶ Since the beginning of the 20th century, medals were made in numerous places. There were also many places in Croatia that had their own saint medals²⁷ but it is unknown where most of them were made.²⁸ More details about our shrines could be obtained by studying archival materials. Up until then, one cannot be absolutely sure whether the medals of St. Simon dating from 1860 and 1909 were made in Zadar or not.

Date of origin

All medals from Kruševo date from the early 17th to the early 20th century. The ability to track this long development of the medals is actually specific for this site. Medals from other archaeological sites are mainly limited to the period of the 17th and 18th centuries, whereas later ones have been found in various museum collections and are

24 Z. Tuba, 2004, 36.

25 Iznimka je jedino medaljica od mesinga iz 1891. godine (kat. 21), koja je na sebi imala ostatke pozlate.

24 Z. Tuba, 2004, 36.

25 The sole exception is a medal of brass dating from 1891 (cat. 21), which had gilding remains on it.

26 A. Azinović Bebek, 2007, 395.

27 For more on Croatian pilgrimage medals, see: I. Mirnik, 2008.

28 I. Mirnik, 2008, 171.

masovno dospijevale na našu obalu. Postojale su još nje- mačka i češka kovnica čije su medaljice česte na područje kontinentalne Hrvatske.²⁶ Od početka 20. stoljeća meda- ljice su izrađivane u brojnim mjestima. Tako su i mnoga mjesta u Hrvatskoj imala svoje svetačke medaljice²⁷ ali za većinu njih nije poznato gdje su izrađene.²⁸ Više podataka o našim svetištima moglo bi se dobiti proučavanjem arhiv- ske građe. Do tad ni za medaljice sv. Šimuna iz 1860. i 1909. godine ne možemo biti potpuno sigurni da su izrađene u Zadru.

Datacija

Sve medaljice iz Kruševa datiraju iz razdoblja od početka 17. do početka 20. stoljeća. Mogućnost ovako dugog pra- ćenja razvoja medaljica je specifična upravo za ovo nalazi- šte. Medaljice s drugih arheoloških nalazišta su uglavnom ograničene na uže vremensko razdoblje 17. i 18. stoljeća, dok se one mlađe nalaze po raznim muzejskim zbirkama i rijetko se objavljuju.²⁹ Zbog toga se na medaljicama iz Kruševa mogu pratiti sve promjene koje se događaju u nji- hovoj proizvodnji od početka 17. do početka 20. stoljeća.

Većina se starijih medaljica može samo okvirno datirati u neko stoljeće, iznimka je jedino ako na sebi imaju godinu kovanja, prikaz neke obljetnice ili pape. Najstarija je meda- ljica iz Kruševa ona s prikazom sv. Antuna Padovanskog/sv. Osvalda (kat. 1). Od ostalih se razlikuje neuobičajenim poli- gonalnim oblikom, rustičnom i slabijom kvalitetom izrade.³⁰ Tijekom 17. i 18. stoljeća su česte lijevane brončane meda- ljice. One iz 18. stoljeća je teško preciznije datirati jer im se proizvodnja tijekom cijelog stoljeća malo mijenja a poznato je da su isti kalupi za proizvodnju korišteni više desetljeća.³¹ Medaljice iz 19. stoljeća je puno lakše prepoznati i datirati, pogotovo one iz druge polovice stoljeća jer se na njima pre- vladavaju natpisi na nacionalnim jezicima. *Čudotvorne me- daljice* se pojavljuju tek od 1832. godine³², dok su za kraj 19. i početak 20. stoljeća karakteristične medaljice od aluminija. Najmlađe medaljice često na sebi imaju otisnutu godinu izrade (kat. 19, 21 - 22).

Načini nabave

Medaljice su se nabavljale na različite načine, a najčešće preko crkvene organizacije. Vjernicima su ih dijelili bisku-

rarely published.²⁹ Therefore, the changes on the medals of Kruševo that took place during production from the early 17th to the early 20th century can be tracked.

Most of the older medals can only be dated to a certain century, with the exception being if they year of minting is indicated on them, or they display an anniversary or depict the pope. The oldest is a medal from Kruševo, depicting St. Anthony of Padua / St. Oswald (cat. 1). It differs from the others due to its unusual polygonal shape, rustic and poorer workmanship quality.³⁰ During the 17th and 18th centuries, medals were often cast in bronze. Those from the 18th century are difficult to precisely date because their production throughout the centuries had changed little and it is a known fact that the same production moulds were used over a period of several decades.³¹ Medals from the 19th century are much easier to identify and date, especially those from the second half of the century due to the prevalence of inscriptions in the national languages. *Miraculous medals* first appeared in 1832,³² while by the late 19th and early 20th century, it was common for meda- ls to be made of aluminium. The most recent medals of- ten have the year of make printed on them (cat. 19, 21-22).

Methods of acquiring medals

Medals were acquired in different ways, mostly through church organisations. The medals were distributed to the faithful by bishops and priests on various religious occa- sions, particularly during Confirmation and First Holy Com- munion. Literature often cites the fact that the Bishop of Makarska, the Franciscan Bartolomej Kačić, in 1631 bought 42,524 saint medals in Rome and later distributed them in the parishes he visited.³³ The faithful could also directly pur- chase the medals, most often as a reminder of a pilgrimage, or buy them at fairs held during church feasts. Only wealth- ier town residents³⁴ or members of religious orders³⁵ could make pilgrimages to the most remote shrines.

26 A. Azinović Bebek, 2007, 395.

27 Više o hrvatskim hodočasničkim medaljicama vidi u: I. Mirnik, 2008.

28 I. Mirnik, 2008, 171.

29 O novijim hrvatskim medaljicama je pisao njihov veliki poznavatelj Ivan Mirnik. O tome vidi: I. Mirnik, 1992, 501-506; 1995, 599-621; 2008, 169-179. O riječkim i trsatkim zavjetnim medaljicama je pisao Julijan Dobričić. O tome vidi: J. Dobričić, 2001; 2008, 27-40. Veću skupinu novijih medaljica iz Narodnog muzeja Slovenije je objavio Darko Knez. O tome vidi: D. Knez, 2001.

30 Identična je medaljica pronađena u Sloveniji na lokalitetu Sv. Pavel nad Vrtovinom. D. Knez smatra da se na stražnjoj strani nalazi prikaz sv. Julijana Bolničara, te je datira u 16.-17. stoljeće. D. Knez, 2001, 39, br. 10.

31 I. Mirnik, 1992, 501.

32 Z. Tuba, 2004, 35.

29 Ivan Mirnik, a scholar on medals, wrote about the most recent Croatian medals. In regards to the matter, see: I. Mirnik, 1992, 501-506; 1995, 599-621; 2008, 169-179. Julijan Dobričić wrote about the Rijeka and Trsat votive medals, see: J. Dobričić, 2001; 2008, 27-40. Darko Knez exhibited a larger group of more recent medals from the National Museum of Slovenia, see: D. Knez, 2001.

30 An identical medal was found in Slovenia at the location of Sv. Pavel nad Vrtovinom. D. Knez is of the opinion that the back has an image of St. Julian the Hospitaller, and dates back to 16th-17th century. D. Knez, 2001, 39, no. 10.

31 I. Mirnik, 1992, 501.

32 Z. Tuba, 2004, 35.

33 I. Mirnik, 2008, 169 (from Marko Vego, *Historija Brotnja od najstarijih vremena do 1878. godine*) - Čitluk: Narodni odbor općine Čitluk, 1981, 212

34 Medals from the Church of St. Mary Magdalene suggest great pilgrimage activity by the inhabitants of Čazma in the Baroque period. See: A. Azinović Bebek, 2007. The same can be assumed for the residents of Piran buried in the Church of St. George. See: D. Knez, 1994.

35 Medals from the church on Košljun belonged to the Franciscans. See: G. Lipovac Vrkljan, 1993, 125. Those from the Monastery of St. Theodore in Pula belonged to the nuns and rich female citizens, who donated possessions to the monastery and it continued to live there until their death. See: O. Krnjak, 2008, 148; 2010, 12. Medals from Remete and Kamensko near Karlovac were associated with the Pauline monasteries. See: B. Mašić 2010, 206; D. Perkić, 2010, 227-288.

pi i svećenici u raznim vjerskim prigodama, a najčešće prilikom krizme i prve pričesti. U literaturi se često navodi podatak da je makarski biskup fra Bartolomej Kačić 1631. godine u Rimu kupio čak 42 524 svetačke medaljice i kasnije ih razdijelio po župama koje je obilazio.³³ Vjernici su i sami mogli nabaviti medaljice, najčešće kao uspomenu na hodočašća ili ih kupiti na sajmovima koji su se održavali prilikom crkvenih blagdana. U udaljena su svetišta mogli hodočastiti samo bogatiji stanovnici gradova³⁴ ili pripadnici crkvenih redova.³⁵

Gledajući samo podrijetlo medaljica, mogli bismo pogrešno zaključiti da je tijekom novog vijeka postojala i razvijena hodočasnička aktivnost stanovnika Kruševa. Međutim, odmah možemo isključiti bilo kakvo udaljeno ili višednevno hodočašće za veliku većinu stanovnika sela, ali i šire okolice. U postosmanlijskom razdoblju sve do polovice 20. stoljeća, život se u dalmatinskom zaleđu odvijao u uvjetima stalnog siromaštva i oskudice. Stanovništvo ovoga kraja nije imalo sredstva ni potrebu upustiti se u bilo kakvo višednevno hodočašće i izbjivanje iz mjesta boravka. Za veliku većinu stanovnika Kruševa i okolnih sela, dugo je vremena najudaljenija hodočasnička destinacija mogao biti Zadar. Ondje se svake godine na blagdan sv. Šimuna (8. listopada) otvara škrinja sa svečevim posmrtnim ostacima. Taj je događaj oduvijek privlačio vjernike sa šireg zadarskog područja. Medaljice s prikazom sv. Šimuna su vjernici sami mogli nabaviti prilikom posjete Zadru. Za većinu se medaljica starijih od sredine 19. stoljeća može smatrati da su ih nabavili svećenici, u ovom slučaju franjevci o čemu će kasnije biti više riječi.

Iako je proizvodnja medaljica bila ogromna i s milijunskim nakladama, to ne znači da su one oduvijek bile lako dostupne na svim područjima i svim društvenim slojevima. Jedan etnografski zapis poznatog talijanskog putopisca Alberta Fortisa iz 2. polovice 18. stoljeća bi mogao neizravno potvrditi takvu pretpostavku. Naime, opisujući običaje stanovnika dalmatinskog zaleđa, on navodi njihovo praznovjerje štovanja rimskog novca iz kasnog Carstva, suvremenog mletačkog, kojeg nazivaju „medaljama svete Jelene“ i ugarskog novca s prikazom Gospe s djetetom u naručju, ističući kako vjeruju da taj novac ima velike moći kod sprječavanja padavice i drugih bolesti.³⁶ Vjerovanje u stari novac nije rijetka

When taking into account solely the origin of a medal, we could wrongly conclude that in the early new period, pilgrimage activities existed and were intensified further by Kruševo inhabitants. However, we can immediately rule out any distant pilgrimages or those running the course of several days by the vast majority of the village inhabitants or those from the surrounding region. In the aftermath of the Ottoman period and leading to the mid-20th century, life in the Dalmatian hinterland took place in conditions of permanent poverty and deprivation. The population of this region did not have the means or the need to engage in pilgrimages over several days or to be absent from their place of residence. For the vast majority of the inhabitants of Kruševo and the surrounding villages, for a long time the farthest pilgrimage destination was Zadar. There, every year on the feast of St. Simeon (October 8th), the chest with the remains of the saint was opened. This event has always attracted the faithful from the wider Zadar region. When visiting Zadar, the faithful were able to purchase directly the medals depicting St. Simeon. Most of the medals older than the middle of the 19th century are thought to have been purchased by priests, in this case the Franciscans, as will be discussed later.

Although the production of medals was huge with over one million copies, that did not mean that they were always readily available in all areas to all social classes. A particular ethnographic record of the famous Italian travel writer, Alberto Fortis, from the second half of the 18th century, might indirectly confirm this assumption. Specifically, in describing the customs of the inhabitants of the Dalmatian hinterland region, he cites their superstitious worship of Roman coins from the late Empire period, the modern Venetian period, which they called the “medals St. Helen” and Hungarian coins depicting the Madonna with the Child in her arms. He notes that they believed these coins had great power in preventing epilepsy and other diseases.³⁶ Belief in old coins is not a rare phenomenon and has been recorded throughout Europe. However, the fact that some of these coins were called medals, indicates that such belief might be related to the emergence of saint medals. This would mean that at the end of the 18th century saint medals were not adequately accessible in isolated areas of the Dalmatian hinterland, which is why their role was replaced with coins that were accessible to everyone, especially the current coin that was in circulation at that time. Of course, for such purposes, only coins that had specific representations such as Madonna with the Child in her arms and the like were used. We can only assume that Roman imperial coins found at ancient sites and that the representations on them were interpreted in specific ways.

33 I. Mirnik, 2008, 169. (iz Marko Vego, *Historija Brotnja od najstarijih vremena do 1878. godine*) – Čitluk: Narodni odbor općine Čitluk, 1981, 212.

34 Medaljice iz crkve sv. Marije Magdalene upućuju na veliku hodočasničku aktivnost stanovništva Čazme u doba baroka. Vidi: A. Azinović-Bebek, 2007. Isto se može pretpostaviti i za stanovnike Pirana pokopane u crkvi sv. Jurja. Vidi: D. Knez, 1994.

35 Medaljice iz crkve na Košljunu su pripadale franjevcima. Vidi: G. Lipovac-Vrkljan, 1993, 125. One iz samostana sv. Teodora u Puli su pripadale opaticama i bogatim građankama, koje su svoj imetak poklonile samostanu i u njemu nastavile živjeti sve do smrti. Vidi: O. Krnjak, 2008, 148 i 2010, 12. Medaljice iz Remeta i Kamenskog kod Karlovca se vezuju uz pavlinske samostane. Vidi u: B. Mašić 2010, 206 i D. Perkić, 2010, 227-288.

36 A. Fortis, 2004, 45.

36 A. Fortis, 2004, 45.

pojava i zabilježeno je diljem Europe. Međutim, činjenica što se neki od tog novca nazivao medaljama, upućuje da bi kod nas ovo vjerovanje moglo biti povezano s pojavom svetačkih medaljica. To bi značilo da su još krajem 18. stoljeća svetačke medaljice bile nedovoljno dostupne na izoliranim područjima dalmatinskog zaleđa, zbog čega je njihovu ulogu zamijenio novac koji je bio dostupniji svima, pogotovo onaj suvremeni koji je bio u optjecaju. Naravno, za te je svrhe bio korišten samo novac koji je na sebi imao specifične prikaze kao što su Gospa s djetetom u naručju i sl. Što se tiče rimskog carskog novca, možemo samo pretpostaviti da je on pronalazan na antičkim lokalitetima i da su prikazi na njima tumačeni na specifične načine.

Treba istaknuti da se vjerovanje u stari novac zadržalo i u vremenu u kojem su medaljice zasigurno bile dostupnije svima. Tako je krajem 19. stoljeća na Hvaru bio osobito tražen starinski novac s otisnutim križem, u puku nazivan „križni bečić“. Za taj se novac vjerovalo da najbolje može zaštititi novorođenče od svih uroka.³⁷ U isto vrijeme je na području Bukovice u sjevernoj Dalmaciji bio korišten srebrni novac s prikazom Majke Bože s djetetom u naručju, za koji se vjerovalo da najbolje može zaustaviti krvarenja iz nosa.³⁸

Prikazi na medaljicama

Sve medaljice iz Kruševa sadrže reljefne prikaze na obje strane. Većinom su to prikazi svetaca i različiti religiozni prikazi najčešće popraćeni natpisom po rubu medaljice (Sl. 6). Starije medaljice imaju natpise na latinskom jeziku, a od sredine 19. stoljeća prevladavaju natpisi na nacionalnim jezicima. Na medaljicama iz Kruševa ima više natpisa na hrvatskom, talijanskom i francuskom, te po jedan na njemačkom i kineskom jeziku³⁹ (Sl. 7).

Avers je ona strana na kojoj se nalazi prikaz važnijeg sveca, odnosno Majka Božja se radi svoje uloge u kršćanskom svijetu uvijek prikazuje na prednjoj strani, a ako dolazi u kombinaciji s Isusom, onda je on na prednjoj, a Majka Božja na stražnjoj strani.⁴⁰ Često se po načinu izrade i položaju alke za vješanje može vidjeti koja je strana medaljice bila namijenjena nošenju na prednjoj strani.

Najveća skupina medaljica ima na sebi jedan od prikaza Majke Božje. U raznim ih kombinacijama ima ukupno 59. Najčešća je Gospa Loretska (21), zatim sv. Marija

Important to note is that such belief in old coins was retained during the time when the medals were certainly more accessible to everyone. At the end of the 19th century, on the island of Hvar, antique coins with an embossed cross was particularly sought and were called by people “križni bečić”. People believed that these coins could protect new-borns from all kinds of spells.³⁷ At the same time, in the Bukovica area of northern Dalmatia, silver coins depicting the Mother of God with the Child in her arms were in use, and it was believed that they were the best way to stop nosebleeds.³⁸

Representations on the medals

All medals from Kruševo contain relief representations on both sides. They are mostly representations of saints and different religious scenes usually accompanied by an inscription along the edge of the medal (Fig. 6). Older medals bear inscriptions in Latin, and from the mid-19th century, inscriptions were mainly in national languages. On the medals from Kruševo, there are several inscriptions in the Croatian, Italian and French languages, and one in the German and Chinese language (Fig. 7).³⁹

The obverse is the side which has the representation of the more important saint, meaning that due to her role in the Christian world, the Mother of God is always displayed on the front side, and if with Jesus, then he is on the front side, and the Mother of God on the other side.⁴⁰ Often, based on the method of workmanship and position of the suspension loop, it is apparent which side of the medal was to be worn with the front side showing.

The largest group medals have a representation of the Mother of God. There are 59 such medals in various combinations. The most common is Our Lady of Loreto (21), followed by St. Mary Immaculate (13), Our Lady of Mount Carmel (7), Our Lady of the Holy Rosary (5) and Our Lady of Sorrows (3). One of the each of the following medals originates from the following five Marian shrines: Mother Mary of Bistrice, Our Lady of Sinj, Mary of Oroppe, Our Lady of Bologna and Maria del Pozzo. One particular medal shows Mary's coronation and several are undefined, so it is possible that they also represent other Marian shrines. In regards to the other female characters, there is one representation of St. Teresa of Avila (cat. 5)

37 A. I. Carić, 1898, 160.

38 V. Ardalić, 2010, 266.

39 Medaljicu s kineskim natpisom možemo okvirno datirati u sredinu 19. stoljeća. Pretpostavljamo da je izrađena za potrebe misionara u Kini. Medaljica nije konzervirana pa su prikaz i natpis na njoj slabije vidljivi. Na prednjoj je strani Majka Božja s djetetom Isusom u naručju, a na stražnjoj strani Sv. Josip (?). Na obje je strane vidljiv kineski tekst a na prednjoj su još vidljivi i latinični inicijali P.D. Da je riječ o kineskom jeziku i pismu potvrdio je prof. Krešimir Jurak, voditelj Konfucijeva instituta Sveučilišta u Zagrebu, na čemu mu se ovim putem autor iskreno zahvaljuje.

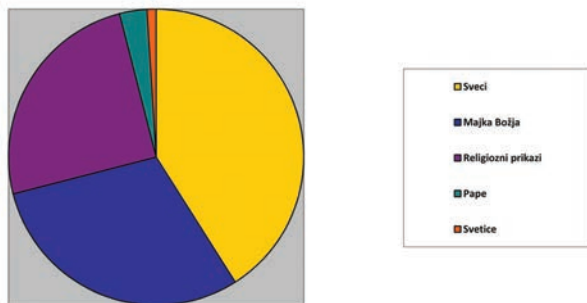
40 A. Azinović-Bebek, 2007, 393.

37 A. I. Carić, 1898, 160.

38 V. Ardalić, 2010, 266.

39 A medal with Chinese inscription can be roughly dated to the mid-19th century. We assume that it was made for the needs of missionaries in China. The medal is not preserved so the representation and signage on it is poorly visible. The front side shows the Mother of God with the Child Jesus in her arms, and at the rear side shows St. Joseph (?). Both sides have visible Chinese text whereas on the front the Latin initials P.D. are still visible. The fact that it is the Chinese language and script was confirmed by Prof. Krešimir Jurak, the Head of the Confucius Institute at the University of Zagreb, and we hereby express our gratitude to him.

40 A. Azinović-Bebek, 2007, 393.

Slika 6. Zastupljenost prikaza na medaljicama iz Kruševa

Figure 6. Representation of the display on medals from Kruševo
izradio / author: Š. Vrkić

Bezgrešna (13), Gospa Karmelska (7), Gospa od sv. Krunice (5) i Gospa Žalosna (3). Po jedna medaljica potječe iz pet marijanskih svetišta: Majka Božja Bistrička, Gospa Sinjska, Marija iz Oroppe, Gospa iz Bologne i Marija del Pozzo. Na jednoj je medaljici prikazano Marijino krunjenje a nekoliko ih je nedefinirano pa je moguće da predstavljaju još poneko marijansko svetište. Od ostalih se ženskih likova javlja po jedan prikaz sv. Terezije Avilske (kat. 5) i sv. Marije Magdalene. Prikazi su svetica rijetki i na medaljicama sa svih drugih arheoloških nalazišta.

Od muških je svetaca najzastupljeniji prikaz sv. Antuna Padovanskog (10), a po više primjeraka imaju još i sv. Venancije Mučenik (5), sv. Josip (4), sv. Alojzije Gonzaga (4), sv. Franjo Paulski (3), sv. Nikola Tolentinski (3) i sv. Šimun (3). Po dvije medaljice pripadaju sv. Fidelu Sigmaringenskom, sv. Ignaciju Loyoli i sv. Mihovilu Arkanđelu. Čitav je niz svetaca zastupljen s jednim prikazom na medaljicama: sv. Anastazije Mučenik, sv. Antun Pustinjak, sv. Augustin, sv. Dominik, sv. Feliks Kantalicijski, sv. Franjo Ksaverski, sv. Ivan Evanđelist (?), sv. Ivan Fakundo, sv. Josip Leoniški, sv. Osvald, sv. Kristofor, sv. Nikola iz Barija, sv. Pavao, sv. Petar, sv. Toma Akvinski i sv. Vinko Fererski. Četiri medaljice imaju prikaz pape, a po jedna ima prikaz anđela čuvara, skupine svetaca i Svete obitelji.

Od ostalih je religioznih prikaza najviše medaljica sa simbolima Kristove muke i križnog puta - *arma Christi* (9), zatim prikaza vezanih za svetište u Loretu: Sveta kuća (6) i Loretsko svetište (3) a česti su prikazi Raspeće (5), Križ iz Sirola (4) i Raspelo (2). Još su zastupljeni prikazi Presvetog sakramenta (4), Srca Isusova (2) i jedan prikaz Srca Isusovog i Marijinog. Zastupljen je i rijetki prikaz Veronikinog rupca.⁴¹

Najčešći prikaz na medaljicama iz Kruševa je **Gospa Loretska** i svetište Loreto. Većinom je to prikaz kipa

and one of St. Mary Magdalene. The representations of female saints on medals are rarely found at all other archaeological sites.

Of the male saints, the most common representation of the holy saints is St. Anthony of Padua (10), with a number of copies depicting St. Venancius Martyr (5), St. Joseph (4), St. Aloysius Gonzaga (4), St. Francis of Paola (3), St. Nicholas of Tolentino (3) and St. Simon (3). Two medals each depict St. Fidelis of Sigmaringen, St. Ignatius Loyola and St. Michael the Archangel. There is a whole series of saints depicted once on the medals: St. Anastasia Martyr, St. Anthony the Hermit, St. Augustine, St. Dominic, St. Felix of Cantalice, St. Francis Xavier, St. John the Evangelist (?), St. John of San Facundo, St. Joseph of Leonessa, St. Oswald, St. Christopher, St. Nicholas of Bari, St. Paul, St. Peter, St. Thomas Aquinas and St. Vincent Ferrer. Four medals have representations of a pope, and one has an image of a guardian angel, a group of saints and the Holy Family.

Of the remaining religious representations, most of the medals have symbols of the Passion of Christ and the Way of the Cross - *Arma Christi* (9), followed by representations related to the shrine of Loreto: the Holy House (6) and the Loreto shrine (3) and there are frequent representations of the Crucifixion (5), the Cross of Sirola (4) and the Crucifix (2). More frequent representations are those of the Blessed Sacrament (4), the Sacred Heart of Jesus (2) and one representation of the Heart of Jesus and Mary. They also include rare representations of Veronica's Veil.⁴¹

The most common representations on the medals from Kruševo are those of **Our Lady of Loreto** and the Shrine of Loreto. They mostly show a statue of Our Lady with a bell-shaped mantle and the Child Jesus in her arms from the Loreto Shrine which is close to Ancona. Representations of the Holy House being carried by the angels are less frequently shown. Our Lady of Loreto is shown three times in combination with Holy Cross from Sirola (cat. 8),⁴² twice with St. Anthony of Padua (cat. 16) and St. Venantius Martyr, and once with St. Christopher (cat. 14), St. Francis of Paola, St. Nicholas of Tolentino, St. Vincent Ferreri and St. Michael the Archangel. There is also one more representation of the Our Lady of Carmel, the Shrine of Loreto, that of a pope and the crucifix. In addition to the statue from the shrine, the medals often depict the Holy House (6) and the Shrine of Loreto (3).

41 Medaljica je pronađena zajedno s ostacima pripadajuće krunice (dio lanca od brončane žice i nekoliko trulih, drvenih zrna). Po obliku i načinu izrade se može pretpostaviti da potječe iz 2. pol. 19. stoljeća. Na prednjoj je strani prikazana Gospa Žalosna s natpisom: MATER DOLOROSA ORA PRO NOBIS. Na stražnjoj je strani Veronikin rubac s natpisom: LA STE FACE DE IESUS. U dostupnoj literaturi naišli smo na samo jedan sličan primjer: O. Krnjak, 2010, 46, kat. 30.

41 A medal was found with the remains of a corresponding rosary (part of the chain made of bronze wire and a few rotted, wooden beads). Based on the shape and workmanship, the presumption is that it originates from the second half of the 19th century. The front side shows Our Lady of Sorrows with the inscription: MATER DOLOROSA ORA PRO NOBIS. The reverse has Veronica's veil with the inscription: LA FACE ARE DE IESUS. We have found only one similar example in the available literature: O. Krnjak, 2010, 46, cat. 30

42 A combined representation of Our Lady of Loreto / The Holy Cross of Sirola is not incidental. The crucifix, which according to legend made the Evangelist Luke, also miraculously arrived to the place not far from Ancona. Due to the proximity of these two locations, most of the pilgrims had a custom to visit the two shrines. In regards to this, see: F. Grimani, 1977, 92; O. Krnjak, 2004, 122-123.

Slika 7. Medaljica s natpisom na kineskom jeziku
Figure 7. Medal with the inscription in the Chinese language
foto / photo: Š. Vrkić

Gospa u zvonolikom plaštu s malim Isusom u naručju iz svetišta Loreto pored Ankone. Rjeđe je prikazana na Sve-toj kući koju prenose anđeli. Gospa Loretska je prikazana tri puta u kombinaciji sa sv. Križem iz Sirola (kat. 8),⁴² po dva puta sa sv. Antunom Padovanskim (kat. 16) i sv. Venancijem Mučenikom, te po jednom sa sv. Kristoforom (kat. 14), sv. Franjom Paulskim, sv. Nikolom Tolentinskim, sv. Vinkom Fererskim i sv. Mihaelom Arhanđelom. Javlja se još po jedan prikaz s Gospom Karmelskom, Loretskim svetištem, papom i raspelom. Osim kipa iz svetišta, na medaljicama je često prikazana Sveta kuća (6) i svetište Loreto (3).

Po zabilježenoj predaji anđeli su 1291. godine prenijeli Svetu kuću iz Nazareta, najprije na Trsat a poslije nekoliko godina u Loreto. Tu nastaje veliko marijansko svetište, a popularnost kulta Gospe Loretske se povećava od kraja srednjeg vijeka. U naše su ga krajeve najviše proširili franjevci, ali i mnogobrojni hodočasnici koji se u Loretu spominju od 15. stoljeća.⁴³

Drugi po brojnosti prikaz na medaljicama iz Kruševa je **sv. Marija Bezgrešna**. Iako se lik Bezgrešne javljao i na ranijim medaljicama (kat. 11), svoju brojnost zahvaljuju pojavi *čudotvorne medaljice* (kat. 19, 20). Iz povijesnih su

According to recorded tradition, in 1291 the angels transferred the Holy House from Nazareth, firstly to Trsat and several years later again to Loreto. Here is where a great Marian Shrine was established, and the popularity of the cult of Our Lady of Loreto increased since the end of the Middle Ages. In our region, the Franciscans are credited with spreading the cult, as are the numerous pilgrims who are mentioned in Loreto since the 15th century.⁴³

The second most frequent representation on the medals from Kruševo is that of **St. Mary Immaculate**. Although the figure of the Immaculate appears on earlier medals (cat. 11), their numbers are credited to the popularity of the *miraculous medal* (cat. 19, 20). Based on historical data, the detailed circumstances concerning this medal are well known.⁴⁴ In 1832, two years after the Our Lady's miraculous apparition to the nun Catherine Labouré, in accordance with permission of the Archbishop of Paris, the first miraculous medal was forged. By 1836, more than eight million of these medals were produced. It was believed that the medal's appearance was designed according to the instructions of Our Lady herself. All of the medals contain the same inscription: "O Mary, conceived without sin, pray for us who have recourse to thee." On 8 December 1854, Pope Pius IX proclaimed the dogma of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary. In memory of this event, commemorative medals with the above date and commemorative inscription were made in Rome.⁴⁵ One of these medals with the inscription in French was found in Kruševo (cat. 19). It is made of high-quality cast bronze, unlike the later versions, which were poorly crafted and mass produced. *The miraculous medals* were mass produced in Croatia, and usually distributed to children during their First Holy Communion and Confirmation (cat. 20).

The most common representation of a male saint on a medal from Kruševo is that of **St. Anthony of Padua**. His image is found on at least 10 medals, far more than the other saints.⁴⁶ He is featured with the habit of the Franciscan order, usually with the Child Jesus and a blossoming lily stem in his hand. The medals from Kruševo most frequently appear in combination with an representation of the Mother of God (cat. 12 and 16), and there is one with St. Oswald (cat. 1), *Arma Christi* and the guardian angel. St. Anthony of Padua is the favourite saint throughout the entire Adriatic region and the most popular patron amongst all the saints. Furthermore, his image occurs on 25% of all Loreto medals.⁴⁷ Therefore, not surprisingly, there are a large number of medals with a representation of him, dating from a period expanding across several centuries.

42 Kombinirani prikaz Gospe Loretska/Sv. Križ iz Sirola nije slučajna. Raspelo koje je po legendi izradio evanđelist Luka, također je čudom dospjelo u mjesto nedaleko Ankone. Zbog blizine ova dva mjesta, većina je hodočasnika imala običaj obići oba svetišta. O tome vidi u: F. Grimani, 1977, 92; O. Krnjak, 2004, 122-123.

43 O stoljetnoj prisutnosti hrvatskih hodočasnika u Loretu vidi u: G. Santarelli, 1991, 59-76.

43 Regarding the centuries-old presence of Croatian pilgrims in Loreto, see: G. Santarelli, 1991, 59-76.

44 Z. Tuba, 2004, 35.

45 Z. Tuba, 2004, 36.

46 Another few medals might also belong to St. Anthony of Padua; however, prior to conservation this could not be verified.

47 F. Grimani, 1977, 70.

podataka poznate detaljne okolnosti nastanka ove medaljice. Godine 1832., dvije godine poslije čudotvornog Gospinog ukazanja redovnici Catherine Labouré, dopuštanjem pariškog nadbiskupa je iskovana prva *čudotvorna medaljica*.⁴⁴ Do 1836. godine već je bilo izrađeno više od osam milijuna ovih medaljica. Vjerovalo se da je izgled medaljice načinjen po savjetu same Gospe. Sve su sadržavale isti natpis: „*O Marijo, bez grijeha začeta, moli za nas koji se Tebi utječemo*“. Papa Pio IX. je 8. prosinca 1854. godine proglasio dogmu o bezgrešnom začeću Blažene Djevice Marije. Kao uspomenu na taj događaj u Rimu su izrađene prigodne medaljice s gore navedenim datumom i prigodnim natpisom.⁴⁵ Jedna je od tih medaljica s natpisom na francuskom jeziku pronađena u Kruševu (kat. 19). Izrađena je kvalitetno od lijevane bronce, za razliku od kasnijih, uz koje se veže hiperprodukcija i slaba kvaliteta izrade. *Čudotvorne medaljice* su masovno izrađivane i u Hrvatskoj, te su najčešće dijeljene djeci prilikom prve pričesti i krizme (kat. 20).

Najčešći prikaz muškog sveca na medaljicama iz Kruševa je **sv. Antun Padovanski**. Njegov se prikaz nalazi na najmanje 10 medaljica, daleko više od ostalih svetaca.⁴⁶ Prikazan je u habitu franjevačkog reda, najčešće s djetetom Isusom i procvjetalom ljljanovom grančicom u ruci. Na medaljicama iz Kruševa se najčešće javlja u kombinaciji s jednim od prikaza Majke Božje (kat. 12 i 16), a po jednom sa sv. Osvaldom (kat. 1), *arma Christi* i anđelom čuvarom. Sv. Antun Padovanski je omiljeni svetac na čitavom jadranskom području i najveći zaštitnik među svecima. Uz to, njegov se prikaz javlja na 25% svih loretskih medaljica.⁴⁷ Stoga nimalo ne iznenađuje veliki broj medaljica s njegovim prikazom, koje potječu iz razdoblja od nekoliko stoljeća. Za širenje njegova kulta i štovanje među pukom su najzaslužniji franjevci čijem je redu i sam pripadao.

Nazivom *arma Christi* se označava čitav niz predmeta i simbola koji predstavljaju Kristovu muku (kat. 6). Medaljice s prikazom ovih simbola nisu rijetke, njihovi su pojedinačni nalazi zabilježeni na brojnim nalazištima u Hrvatskoj. Međutim, nigdje nisu tako brojne kao u Kruševu, gdje ih je pronađeno 9. Većinom su to prikazi s obje strane medaljice, a u jednom slučaju se javljaju u kombinaciji sa sv. Antunom Padovanskim.

Simboli Kristove muke su čest prikaz u umjetnosti srednjeg i novog vijeka. Kult Kristove muke su širili franjevci s kojima se dovodi u vezu brojnost ovih medaljica u Kruševu.⁴⁸ Uz njih, česte su i medaljice s prikazima Raspeća, Raspela i sv. Križa iz Sirolo.

The Franciscans are most credited in spreading his cult and veneration among people, of which he too was a member of the Franciscan order.

A whole series of items and symbols representing the Passion of Christ are referred to as *arma Christi* (cat. 6). The medals depicting these symbols are not rare, and their particular discoveries have been recorded at numerous sites in Croatia. However, nowhere are they so numerous as in Kruševu, where 9 of them have been found. In the majority of cases, there are representations on both sides of a medal, and in one case, they occur in combination with St. Anthony of Padua.

The symbols of the Passion of Christ are a common representation in art of the Middle Ages and the Early Modern period. The Franciscans with which the great number of these medals in Kruševu have been associated, spread the cult of the Passion of Christ.⁴⁸ Besides these, common medal also depict the Crucifixion, the Crucifix and the Holy Cross of Sirolo.

Medals with a representation of **St. Venantius the Martyr** are relatively common in Kruševu (5). They appear twice in combination with Our Lady of Loreto and Our Lady of the Holy Rosary (cat. 17), and one medal with St. Nicholas of Tolentino. They all originate from the Loreto sanctuary where it is not rare for the medals to display St. Venantius.⁴⁹ However, its somewhat greater occurrence in Kruševu may be due to its specific appearance. In fact, this saint is depicted on all medals as a Roman soldier in armour, with a flag draped over his shoulder. In terms of iconography, it is very similar to St. George, the patron of the village and the titular of the old and the new church, which is not represented on any of the medals. The representation of St. Venantius was among the inhabitants of the village most surely identified with St. George. The same could also be true in regards to the medal of St. Michael the Archangel (cat. 10) shown with a sword and a slain dragon (cat. 10).

St. Joseph, the bridegroom of the blessed Virgin Mary, is found on at least four medals, always in one of Our Lady's scenes (cat. 13). All of these medals depict her holding the Child Jesus in her arms. According to the Church's belief, he is the protector of families, but this is seldom present in popular belief.⁵⁰ In Kruševu, he was surely venerated by the people because a Catholic church in neighbouring Obrovac was consecrated to this saint.

Three medals were found depicting **St. Simon** (cat. 22). For now, it is not known whether these medals have been found at other archaeological research. The reason for this is the recent date of their origin, and the failure to publish

44 Z. Tuba, 2004, 35.

45 Z. Tuba, 2004, 36.

46 Još nekoliko medaljica bi moglo pripadati sv. Antunu Padovanskom, međutim prije konzervacije to nije bilo moguće potvrditi.

47 F. Grimani, 1977, 70.

48 I u obližnjem je franjevačkom samostanu u Karinu pronađena medaljica s ovim motivima, vidi: J. Vučić, 2006, 140.

48 Also in the nearby Franciscan monastery in Karin, medals with these motives were found, see: J. Vučić, 2006, 140.

49 In regards to this, see: F. Grimaldi, 1977.

50 M. Belaj, 2006, 175.

Medaljice s prikazom **sv. Venancija Mučenika** su relativno česte u Kruševu (5). Pojavljuje se po dva puta u kombinaciji s Gospom Loretskom i Gospom od sv. Krunice (kat. 17) i jednom sa sv. Nikolom Tolentinskim. Sve potječu iz loretskog svetišta na čijim medaljicama nije rijedak prikaz sv. Venancija.⁴⁹ Ipak, njegova nešto veća zastupljenost u Kruševu može biti i zbog specifičnog izgleda. Naime, ovaj je svetac na svim medaljicama prikazan kao rimski vojnik u oklopu, sa zastavom prebačenom preko ramena. To je ikonografski vrlo slično sv. Jurju, zaštitniku sela i titularu stare i nove crkve, koji nije zastupljen ni na jednoj medaljici. Prikaz sv. Venancija je među tadašnjim stanovništvom sela zasigurno bio poistovjećen sa sv. Jurjem. Isto je moglo biti i s medaljicama sv. Mihovila Arkandela (kat. 10) koji je prikazan s mačem i ubijenim zmajem (kat. 10).

Sv. Josip, zaručnik BDM se nalazi na najmanje četiri medaljice, uvijek u kombinaciji s nekim od Gospinih prikaza (kat. 13). Na svima je prikazan kako drži dijete Isusa u naručju. Prema crkvenom je vjerovanju zaštitnik obitelji, no u pučkom je vjerovanju to malo prisutno.⁵⁰ U Kruševu je zasigurno bio štovan među pukom jer je katolička crkva u susjednom Obrovcu posvećena ovom svecu.

Pronađene su tri medaljice s prikazom **Sv. Šimuna** (kat. 22). Za sad nije poznato da su ovakve medaljice pronađene u nekim drugim arheološkim istraživanjima. Razlog za to je noviji datum njihova postanka, ali i neobjavljivanje pronađenih medaljica. Jedna brončana medaljica potječe iz 1860. godine, a dvije aluminijske iz 1909. godine. Sve tri sadrže prikaze: Sv. Šimun/Škrinja sv. Šimuna i prigodne natpise na hrvatskom jeziku. Medaljice su izrađene u čast blagdana sv. Šimuna koji se u Zadru slavi 8. listopada.

Po sačuvanoj legendi, tijelo sv. Šimuna Pravednika ili Bogoprimaoca je čudom dospjelo u Zadar 1203. godine. Hrvatsko-ugarska kraljica Elizabeta je dala izraditi škrinju sv. Šimuna, koju je 1380. godine završio zlatar Franjo iz Milana. Od tad se sve do danas u Zadru zadržalo veliko štovanje ovog sveca. Svake se godine na svečev blagdan (8. listopada) otvara škrinja sa njegovim posmrtnim ostacima što izaziva veliku pažnju vjernika iz grada i okolice. Prilikom takvih događanja vjernici su sami mogli nabaviti medaljice izrađene u čast svečevog blagdana.

Na osnovi analize prikaza na medaljicama iz Kruševa možemo zaključiti da one spadaju u medaljice jadranskog područja koje uglavnom potječu iz Italije, točnije iz svetišta u Rimu i Loretu. Od do sada objavljenih nalazišta, najviše sličnosti imaju s onima iz Brkača kod Motovuna.⁵¹ Puno više podataka moći će se dobiti usporedbom s medaljicama pronađenim na drugim arheološkim nalazištima u Dalmaciji. Najbrojniji su prikazi na medaljicama Majka Božja, sv. Antun

the finding of the medal. One bronze medal dates from 1860 and two made of aluminium date from 1909. All three feature the following presentations: St. Simon / Casket of St. Simon and commemorative inscriptions in the Croatian language. The medals were made on occasion of the feast of St. Simon, who is celebrated in Zadar on 8th October.

According to documented legend, the body of St. Simeon the Righteous or the God receiver miraculously arrived into Zadar on 1203. The Croatian-Hungarian Queen Elizabeth commissioned the production of the casket of St. Simeon, which was completed in 1380 by the goldsmith Francesco from Milano. From then until the present day, the great veneration of the saint has been preserved in Zadar. Every year on the feast day of the saint (8th October) the casket containing his remains is opened, causing a lot of attention from the faithful that come from the city and surrounding areas. During these events, the faithful were able to purchase directly the medals made in honour of the saint's feast day.

Based on an analysis of the representations on the medals from Kruševo, we can conclude that they belong to the medal from the Adriatic region, which mainly originated from Italy, specifically from the shrine in Rome and Loreto. From the so far published findings, they are most similar to those from Brkač near Motovun.⁵¹ Much more information will be available by comparing them with medals found at other archaeological sites in Dalmatia. The most numerous representations on the medal are the Mother of God, St. Anthony of Padua and *arma Christi*. These are cults, particularly venerated and spread by the Franciscans, therefore justifiably leading to the conclusion that the Franciscans had a significant role in people purchasing the medals.

Saint medals contributing to familiarity with popular piety

Using the example of Kruševo, we can see how the treatment and study of saint medals can contribute to a familiarity with popular piety at a particular place. However, without becoming familiar with other historical, archaeological and ethnographic data, it is very easy to arrive at some wrong conclusions. For example, if were we not familiar with the social and economic situation of the inhabitants of Kruševo in the early modern period, we might conclude that the inhabitants often visited various shrines in Italy. However, as was noted above, this was not possible for the vast majority of the rural inhabitants.

Using the example of Kruševo, one can see that it would be wrong to draw conclusions concerning the veneration of saints at a particular place only on the basis of the representations on the medals. In fact, some of the most important

49 O tome više vidi u: F. Grimaldi, 1977.

50 M. Belaj, 2006, 175.

51 O. Krnjak, 2004, 111-143.

51 O. Krnjak, 2004, 111-143.

Padovanski i *arma Christi*. To su kultovi koje su osobito štovali i širili franjevci, stoga se s pravom može zaključiti da su oni imali značajnu ulogu pri nabavi medaljica.

Svetačke medaljice kao prilog poznavanju pučke pobožnosti

Na primjeru Kruševa možemo vidjeti kako obrada i proučavanje svetačkih medaljica može pridonijeti poznavanju pučke pobožnosti nekog mjesta. Međutim, bez poznavanja ostalih povijesnih, arheoloških i etnografskih podataka, vrlo lako bi se stekli i neki pogrešni zaključci. Na primjer, kad ne bismo bili upoznati s društvenom i gospodarskom situacijom u kojoj je živjelo novovjekovno stanovništvo Kruševa, mogli bismo zaključiti da su stanovnici sela često hodočastili u razna svetišta u Italiji. Međutim, kao što smo gore vidjeli, takvo nešto nije bilo moguće za veliku većinu stanovnika sela.

Na primjeru Kruševa se može vidjeti kako bi bilo pogrešno donijeti zaključke o štovanju svetaca u nekom mjestu samo na osnovi prikaza na medaljicama. Naime, neki od najvažnijih svetaca u selu, kao što su sv. Juraj i sv. Kuzma i Damjan, uopće nisu zastupljeni na pronađenim medaljicama.⁵² S druge strane, na medaljicama se javlja čitav niz svetaca koji su vjernicima bili manje poznati.

Za medaljice s prikazima Majke Božje i sv. Antuna Padovanskog s pravom možemo zaključiti da im brojnost odgovara stvarnom štovanju među pukom. Jako veliki broj medaljica s likom Majke Božje na ovom nalazištu možemo povezati sa stoljetnom prisutnošću franjevac na ovom području.⁵³ Oni su osobito štovali i širili njen kult što se vidi i u posvetama nekih okolnih crkava.⁵⁴ Uz sve to, Gospa je središnji lik u cijelom kršćanstvu, njoj se vjernici najčešće obraćaju za pomoć u svim nevoljama. To je i najčešći prikaz na medaljicama s nekih arheoloških nalazišta koja nisu povezana s franjevcima a vjerojatno su i najčešći prikaz na medaljicama uopće.⁵⁵ Zbog svega toga nije isključeno da bi medaljice s prikazom Majke Božje bile najzastupljenije u Kruševu i bez franjevačkog utjecaja.

Što se tiče sv. Antuna Padovanskog, njegovo su štovanje u puku proširili franjevci kao što su ostali crkveni redovi širili štovanje nekih drugih svetaca.⁵⁶ Osim po medaljicama, njegovo je štovanje zabilježeno i u povijesnim podacima.

saints in the village, such as St. George and St. Cosmas and Damian, are not represented on the found medals.⁵² On the other hand, there are a number of saints with whom the faithful were less familiar.

The medals depicting the Mother of God and St. Anthony of Padua allow us to conclude rightly that their numbers correspond to the actual veneration among the people. A very large number of medals with the image of the Mother of God at this location can be linked to the centuries-old presence of the Franciscans in the area.⁵³ They especially venerated her cult spreading it as shown in the consecrations of some of the surrounding churches.⁵⁴ Furthermore, Our Lady is the central figure in the whole of Christianity, and the faithful most often turn to her for help in all troubles. It is the most common representation on the medals at some archaeological sites that are not affiliated with the Franciscans and probably the most common representation on the medals.⁵⁵ For all these reasons, it cannot be excluded that the medals depicting the Mother of God are most numerous in Kruševo even without Franciscan influence.

As for St. Anthony of Padua, the veneration of this saint was spread by the Franciscans and other church orders that made popular the veneration of other saints.⁵⁶ Besides being depicted on medals, such veneration has also been noted in historical data. A document from 1710 mentions an altar dedicated to St. Anthony of Padua in the old church of St. George in Kruševo.⁵⁷ This saint is known as a great patron of diseases, especially important during the plague, in addition to being a great patron of cattle, people and especially children.⁵⁸ He is a popular image on medals in the Adriatic region, unlike the hinterland region where St. Benedict is dominant,⁵⁹ who was also a great patron, who was especially invoked against the

52 Sv. Juraj je zaštitnik sela, titular stare i nove crkve. Ovaj je svetac i kao veliki zaštitnik stoke bio od osobite važnosti za stanovništvo sela ali i čitavog okolnog područja. Vidi: M. Belaj, 2006, 89-90. U dijelu Kruševa su osobito štovani i sv. Kuzma i Damjan, kojima je posvećena mala srednjovjekovna crkva u predjelu Ribnica na obali Novigradskog mora.

53 Slična je situacija zabilježena i kod medaljica pronađenih u franjevačkom samostanu na Košljunu. O tome više vidi: G. Lipovac Vrkljan, 1993, 125.

54 Crkva u obližnjem franjevačkom samostanu u Karinu je posvećena Gospi od Anđela, a crkva u Kruševu na predjelu Bukovac je posvećena Gospi od Zečeva.

55 U zbirci medaljica iz Narodnog muzeja Slovenije čak 44% medaljica nosi jedan od prikaza Majke Božje. D. Knez, 2001, 27. U Hrvatskoj su najbrojnije medaljice iz velikih marijanskih svetišta Marija Bistrica, Trsat i Sinj. O tome više vidi u: I. Mirnik, 2008, 170.

56 S franjevcima se širilo i štovanje sv. Franje Asiškog, sv. Katarine Sijenske i dr.; s isusovcima sv. Franje Ksaverskog, sv. Izidora; s pavlinima sv. Antuna Opata, sv. Pavla Pustinjaka. O tome više vidi u: M. Belaj, 2006, 17.

52 St. George is the patron saint of the village, the titular of the old and new church. This saint as a great protector of cattle, was of particular importance for the inhabitants of the village and the entire surrounding area. See: M. Belaj, 2006, 89-90. In a certain part of Kruševo, St. Cosmas and Damian are especially venerated, to whom a small medieval church in the area of Ribnice on the coastline of the Novigrad Sea has been dedicated.

53 A similar situation was observed with the medal found in the Franciscan monastery on the island of Košljun. In regards to this, see: G. Lipovac Vrkljan, 1993, 125.

54 The church in the nearby Franciscan monastery in Karin is consecrated to Our Lady of the Angels, whereas the church in Kruševo in the Bukovac area is consecrated to Our Lady of Zečevu.

55 Forty-four percent of the medal collection from the National Museum of Slovenia accounts for representations of the Mother of God. D. Knez, in 2001, 27. In Croatia, the most numerous medals are from the major Marian shrines at Marija Bistrica, Trsat and Sinj. In regards to this, see: I. Mirnik, 2008, 170.

56 The Franciscans spread the veneration of St. Francis of Assisi, St. Catherine of Siena, etc.; the Jesuits spread the veneration of St. Francis Xavier, St. Isidore; the Pauline friars the veneration of St. Paul the Hermit. In regards to this, see: M. Belaj, 2006, 17.

57 S. Bačić, 1995, 133.

58 Please refer to: M. Belaj, 2006.

59 Based on previously published findings, the fact is that St. Benedict is the most common male saint on medals from northern Croatia. At the site of St. Martin in Prozorje, of the three medals found, two belong to St. Benedict. See: J. Belaj, 2006, 274-277. In Ivanec only one medal of St. Benedict was found. See: J. Belaj, 2008, 14. Half of the medals found in Žumberak and Svetice are that of St. Benedict. See: A. Azinović Bebek, 2009, 469; A. Azinović Bebek, 2010, 27. The medals from Čazma, Remete and Kamensko are the most common representations of Our Lady and St. Benedict. See: A. Azinović Bebek, 2007, 397; B. Mašić, 2010, 206; D. Perkić, 2010, 241.

Zapis iz 1710. godine spominje da u staroj crkvi sv. Jurja u Kruševu postoji oltar posvećen sv. Antunu Padovanskom.⁵⁷ Ovaj je svetac poznat kao veliki zaštitnik od bolesti što je bilo posebno važno u vrijeme kuge, zatim kao veliki zaštitnik stoke, ljudi i posebno djece.⁵⁸ Omiljeni je prikaz na medaljicama jadranskog područja, za razliku od kontinentalnog dijela gdje prevladava sv. Benedikt,⁵⁹ koji je također veliki zaštitnik, pogotovo od kuge i drugih bolesti, a poznat je i kao zaštitnik stoke.⁶⁰ Zanimljivo je mišljenje Jurja Belaja koji smatra da su medaljice sv. Benedikta proširili isusovci s područja njemačkih zemalja gdje se osobito štovao taj svetac, a da njihovu pojavu kod nas nisu pratila neka posebna vjerovanja.⁶¹ U ovom su slučaju zanemareni brojni doseljenici iz njemačkih zemalja koji su zasigurno štovali sv. Benedikta. Zato je vjerojatnije da se njegov kult nije zadržao u narodu, za razliku od sv. Antuna Padovanskog čije se štovanje čvrsto ukorijenilo sve do današnjih dana.⁶²

Što se tiče ostalih svetaca prikazanih na medaljicama, za sigurnošću se može potvrditi da se među pukom štovao sv. Šimun i sv. Josip, zaručnik BDM. Za sv. Venancija i sv. Mihovila možemo pretpostaviti da su zbog svog specifičnog izgleda među pukom bili poistovjeđeni sa sv. Jurjem. Za čitav niz svetaca prikazanih na medaljicama nemamo nikakvih dokaza da su bili štovani među ondašnjim stanovništvom sela, čak ni oni koji se nešto češće javljaju na medaljicama, poput sv. Alojzija Gonzage. Vjerojatnije je da su prikazi različitih svetaca na medaljicama među pukom bile poistovjeđeni sa sv. Antunom Padovanskim, Isusom Kristom ili nekim drugim svecem koji je njima bio poznat i važan.

Namjena medaljica

Primarna je funkcija medaljica u starije vrijeme bila zaštita od raznih bolesti i uroka. Osjećaj pomoći i zaštite koji su pružale glavni je razlog popularnosti i mnogobrojnosti svetačkih medaljica tijekom posljednjih nekoliko stoljeća. Prema službenom stavu Katoličke Crkve, medaljice ne bi trebale zamijeniti s magijskim zaštitama i amuletima, već bi one trebale biti podsjetnik vjerniku na vjeru i obveze, pri čemu on ne očekuje pomoć od medaljice već od Boga kojemu je posvećena. Međutim, malo je vjerojatno da se kod običnog puka mogao ukorijeniti ovakav teološki nauk, pogotovo ne u ono vrijeme na području Bukovice, gdje su

plague and other diseases, and is also known as a protector of cattle.⁶⁰ Interesting is the opinion of Juraj Belaj who believes that the medal of St. Benedict was spread by the Jesuits in German countries where the saint was particularly venerated, while his presence in our country was not followed by any particular piety.⁶¹ In this case, many immigrants from German countries who most certainly venerated St. Benedict were not taken into account. Consequently, it is most likely that his cult did not take root in the people, as opposed to St. Anthony of Padua, where veneration of him has become firmly rooted even to the present days.⁶²

As for the other saints displayed on the medals, we can confirm with certainty that the people venerated St. Simeon and St. Joseph, the fiancé of Mary. We can assume that, due to their, specific appearance, St. Venantius and St. Michael were identified with St. George among the people. There is no evidence that a number of saints displayed on the medals were venerated among the local population of the village, even those who were more likely to have been found on medals, such as St. Aloysius Gonzaga. The likelihood is that the representations of various saints on the medals were identified by the people as being St. Anthony of Padua, Jesus Christ or some other saint who was important and known to them.

The purpose of medals

The primary function of medals throughout history was protection against various diseases and spells. The sense of help and protection they provided was the main reason for the popularity and the large number of saint medals during the last few centuries. According to the official position of the Catholic Church, medals should not be confused with magical protection or amulets, but should remind the faithful of possessing faith and their obligations, and the faithful should not expect assistance directly from the medals but from God to whom they have been consecrated. However, it is unlikely that such a theological doctrine could have taken root with ordinary people, especially not at that time in the Bukovica area, where various superstitions have been preserved until recent times.⁶³ It was actually the physical presence of the medals and other religious objects that provided a sense of protection and safety against all diseases and other calamities that were known to afflict people. This is especially evident in the custom of putting medal infant's swaddling clothes with the intention of protecting them against diseases and spells.⁶⁴ A great fear and real danger

57 S. Bačić, 1995, 133.

58 O tome više vidi u: M. Belaj, 2006.

59 Po do sad objavljenim nalazima može se smatrati da je sv. Benedikt najzastupljeniji muški svetac na medaljicama s područja sjeverne Hrvatske. Na lokalitetu Sv. Martin u Prozorju, od tri pronađene medaljice, dvije pripadaju sv. Benediktu. Vidi: J. Belaj, 2006, 274-277. U Ivancu je pronađena samo jedna medaljica sv. Benedikta. Vidi: J. Belaj, 2008, 14. Polovica medaljica pronađenih u Žumberku i Sveticama pripada sv. Benediktu. Vidi: A. Azinović Bebek, 2009, 469; A. Azinović Bebek, 2010, 27. Na medaljicama iz Čazme, Remeta i Kamenskog su najzastupljeniji prikazi Majke Božje i sv. Benedikta. Vidi: A. Azinović Bebek, 2007, 397; B. Mašić, 2010, 206; D. Perkić, 2010, 241.

60 A. Azinović Bebek 2007, 292-293.

61 J. Belaj, 2006, 276-277.

62 O svecima zaštitnicima u hrvatskoj pučkoj pobožnosti više vidi u: M. Belaj, 2006.

60 A. Azinović Bebek 2007, 292-293.

61 J. Belaj, 2006, 276-277.

62 For more on patron saints in Croatian folk piety, see: M. Belaj, 2006.

63 In regards to the remnant of magic and superstition in the traditional rural culture of Bukovica, see: J. Lulić Štović, 2000, 63-69.

64 O. Krnjak, 2004, 113.

se različita praznovjerja sačuvala sve do novijeg vremena.⁶³ Upravo je fizička prisutnost medaljica i drugih nabožnih predmeta, pružala puku osjećaj zaštite i sigurnosti od bolesti i svih drugih nedaća koje su ga pogađale. To se posebno moglo vidjeti u običaju stavljanja medaljica u pivoje maloj djeci s ciljem da ih zaštite od bolesti i uroka.⁶⁴ Posebno je bio velik strah, ali i stvarna opasnost od epidemija kuge.⁶⁵ Ona je tijekom 18. stoljeća pogađala Dalmaciju skoro svako desetljeće.⁶⁶ Osim toga, seosko je stanovništvo najčešće bilo lišeno svake liječničke pomoći, stoga su i opasnosti za zdravlje i život bile svakodnevne.

Osim zaštite od bolesti zabilježene su i brojne druge namjene medaljica.⁶⁷ U slučaju Kruševa gotovo je sigurno da su medaljice s kronicama imale i dekorativnu funkciju, jer u istraženim novovjekovnim grobnicama, osim prstenja, gotovo da i nisu pronađeni nikakvi drugi nakitni predmeti.

Zaključak

Svetačke su medaljice u Kruševu pronađene u arheološkom kontekstu koji je karakterističan za sva važnija nalazišta medaljica u Hrvatskoj, ali i u okolnim zemljama. Oblikom, materijalom i načinom izrade se ne razlikuju od medaljica s drugih nalazišta. Analizom zastupljenih prikaza je zaključeno da spadaju u medaljice jadranskog područja, koje uglavnom potječu iz talijanskih svetišta, za razliku od kontinentalnog dijela Hrvatske gdje prevladavaju medaljice nje-mačkih i čeških kovnica. Bitna je razlika velika zastupljenost medaljica sv. Antuna Padovanskog, za razliku od kontinentalnog dijela gdje prevladavaju medaljice sv. Benedikta. Oba su sveca poznata kao veliki zaštitnici što svjedoči o jednoj od primarnih namjena medaljica, a to je da vjernicima pruže osjećaj zaštite i pomoći, što je bilo posebno važno u vrijeme raznih bolesti i epidemija. Analizom prikaza na medaljicama je zaključeno da one ne daju realnu sliku štovanja svetaca i da nisu dokaz razvijene hodočasničke aktivnosti stanovnika Kruševa, već se može smatrati da je većina nabavljena preko crkvene organizacije. U ovom su slučaju to bili franjevci, koji su širili kultove Majke Božje, sv. Antuna Padovanskog i Kristove muke, a to su i najzastupljeniji prikazi na pronađenim medaljicama. Za ovo su nalazište specifične medaljice sv. Šimuna, jedne od rijetkih za koje možemo smatrati da su ih vjernici sami nabavili prilikom hodočašća u Zadar. Neki će se širi zaključci moći iznijeti tek nakon objave medaljica s ostalih arheoloških nalazišta u Dalmaciji.

was the plague.⁶⁵ During the 18th century, it struck Dalmatia almost every decade.⁶⁶ Furthermore, often the rural population was deprived of any medical assistance; hence, they were exposed to risks against their health and life every day.

Besides protection against diseases, numerous other uses of the medals have also been recorded.⁶⁷ In the case of Kruševo, it is almost certain that the medals and rosaries had a decorative function, because in the excavated graves from the early modern period, as a rule almost no other jewellery items have been found.

Conclusion

Saint medals from Kruševo have been found as a result of archaeological research and are characteristic of all the important medal sites in Croatia, and also in neighbouring countries. The shape, material and workmanship do not differ from the medals found at other sites. An analysis of the typical representations leads to the conclusion that they are medals belonging to the Adriatic region that originated from Italian shrines, in comparison to the hinterland region of Croatia where medals from German and Czech forgeries prevail. The essential difference is the great occurrence of medals depicting St. Anthony of Padua, unlike the inland regions where medals depicting St. Benedict are more common. Both saints are known as great patrons, evident by one of the primary uses of the medals, which is that they provide the faithful with a sense of protection and assistance, something particularly important at a time when various diseases and epidemics existed. An analysis of the representations on the medals concludes that they do not provide a true picture of the veneration of saints and that they do not provide evidence of developed pilgrimage activities by the Kruševo inhabitants, but instead that most of the medals were acquired through church organisations. In this case, it was the Franciscans, who spread the cult of the Mother of God, St. Anthony of Padua and the Passion of Christ, and these are the most common representations found on the medals. The specific medals for this site are those of St. Simeon, one of the few where it can be considered that they were directly acquired by the faithful during pilgrimages in Zadar. It will be possible to make some broader conclusions only after publication of the medals along with other archaeological sites in Dalmatia.

63 O ostacima magije i praznovjerja u seoskoj tradicijskoj kulturi Bukovice vidi u: J. Lulić Štorić, 2000, 63-69.

64 O. Krnjak, 2004, 113.

65 Na medaljicama iz Kruševa nema nijednog prikaza tradicionalnih svetaca zaštitnika od kuge (sv. Roko, sv. Sebastijan i sv. Fabijan). Ove su medaljice rijetke i na drugim nalazištima što samo potvrđuje da su njihovu ulogu preuzeli sv. Antun Padovanski i sv. Benedikt.

66 Kuga najčešće nije pogađala široka područja ali se brzo širio strah jer su vlasti zabranjivale komunikaciju između mjesta. O tome vidi: S. Bačić, 2000, 77 (iz Medicinska enciklopedija, 6, Zagreb, 2962, 253).

67 O raznim drugim namjenama svetačkih medaljica, vidi: D. Knez, 2001, 18.

65 The medals of Kruševo do not have a single representation of a traditional patron saint of the plague (St. Rocco, St. Sebastian and St. Fabian). These medals are rare at other sites, which only confirms that their role were taken up by St. Anthony of Padua and St. Benedict.

66 The plague usually did not afflict broader areas but fear quickly spread because the authorities forbade communication between places. In regards to this, see: S. Bačić, 2000, 77 (from Medicinska enciklopedija, 6, Zagreb, 2962, 253).

67 About numerous other uses of the medals, see: D. Knez, 2001, 18.

KATALOG:

1. Sv. Antun Padovanski – Sv. Osvald

Izgled: poligonalna (osmerokutna) s alkom za vješanje kroz koju je provučena brončana spona; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 28 x 18 mm; težina: 2,32 g; datacija: 17. st.

Avers: lik svetca u profilu, obučen u habit s ljiljanovom grančicom u lijevoj ruci. Desna je ruka ispružena prema djetetu Isusu koji stoji na malom postolju na lijevoj strani. Nema natpisa.

Revers: stojeći lik sveca sa žezlom u desnoj ruci i pticom u lijevoj ruci, a o pasu mu visi mač. S desne strane nejasan prikaz. Nema natpisa.

Lit.: D. Knez, 2001, 39, kat. 10.

2. Gospa Loretska

Izgled: srcolika oblika s križem na vrhu; na gornjem je dijelu križ sekundarno probušen te je kroz njega provučena brončana spona; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 41 x 22 mm; težina: 4,35 g; datacija: 17. st.

Avers: na križu su slabo vidljivi prikazi simbola Kristove muke (*arma Christi*). Na srcu je prikazan Gospin kip s djetetom Isusom u naručju i dva anđela koja lebde sa strana. Po rubu srca teče natpis: SANCTA MARIA LAVRETANA O[R] A (...) – Sveta Marija Loretska moli (...)

Revers: na križu su slabo vidljivi simboli Kristove muke (pijetao i dr.). Na središnjem je dijelu srca nejasan prikaz a po rubu izlizani natpis: [EGO] DORMIO COR MEVM [VIGILAT] – Spavam ali moje srce bdije.

Lit.: F. Grimani, 1977, 16, kat. 2/A.

3. Sv. Ignacije Lojolski – Sv. Franjo Ksaverski

Izgled: okrugla oblika s alkom za vješanje; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 23 x16 mm; težina: 2,42 g; datacija: 17. st.

Avers: poprsje sveca prikazano u profilu, okrenut na lijevu stranu s otvorenom knjigom isusovačkog reda u rukama. Obučen u isusovački habit s ogrtačem na leđima i trorogom kapom na glavi. Po rubu medaljice je natpis: S.(ANCTVS) IGN.(ATIVS) LO.(YOLA) – Sveti Ignacije Lojolski.

Revers: svetac prikazan u trenutku smrti kako leži ispod nadstrešnice. Desno je slabo vidljivi prikaz mora i broda. Po rubu medaljice su slova: S.(ANCTVS) F.(RANCISCVS) X.(AVIERUS) – Sveti Franjo Ksaverski.

Lit.: F. Grimani, 1977, 31, kat. 111/A; D. Knez, 1994, kat. 9; 2001, 99, kat. 131.

CATALOGUE:

1. St. Anthony of Padua – St. Oswald

Appearance: polygonal (octagonal) with a suspension loop through which a bronze clasp is passed; material: cast bronze; dimensions: 28 x 18 mm; weight: 2.32 g; dating: 17th century.

Obverse: figure of a saint in full view, wearing a habit with a lily stem in the left hand. The right arm is extended towards the Child Jesus, who is standing on a small pedestal on the left. There are no inscriptions.

Reverse: a standing figure of a saint with a sceptre in his right hand and a bird in his left hand, and a sword hung around the waist. An unclear representation is on the right side. There are no inscriptions.

Lit.: D. Knez, 2001, 39, cat. 10

2. Our Lady of Loreto

Appearance: heart-shaped with a cross on top; on the upper part of the cross there is a secondary perforation and through which a bronze clasp has been inserted; material: cast bronze; dimensions: 41 x 22 mm; weight: 4.35 g; dating: 17th century.

Obverse: on the cross are poorly visible representations of symbols of Christ's Passion (*arma Christi*). The heart contains an image of a statue of Our Lady with the Child Jesus in her arms and two angels that hover on each side. Along the edge of the heart is the inscription: SANCTA MARIA LAVRETANA O[R]A(...) – St. Mary of Loreto pray (...)

Reverse: on the cross there are poorly visible symbols of Christ's Passion (a rooster, etc.). In the central part of the heart is an unclear representation and along the edge a worn out inscription: [EGO] DORMIO COR MEVM [VIGILAT] - I sleep, but my heart stands watch.

Lit.: F. Grimani, 1977, 16, cat. 2/A.

3. St. Ignatius of Loyola – St. Francis Xavier

Appearance: round with a suspension loop; material: cast bronze; dimensions: 23 x16 mm; weight: 2.42 g; dating: 17th century.

Obverse: bust of a saint shown in full view, facing left with an open book of the Jesuit order in the hands. Dressed in a Jesuit habit with cape on the back and three-cornered hat on his head. Along the edge of the medal there is the inscription: S (ANCTVS) IGN.(ATIVS) LO.(YOLA) - Saint Ignatius of Loyola.

Reverse: saint shown at the moment of death as he lies beneath the eaves. To the right is a poorly visible representation of the sea and a ship. Along the edge of the medal are the letters: S (ANCTVS) F (RANCISCVS) X (AVIERUS) - Saint Francis Xavier.

Lit.: F. Grimani, 1977, 31, kat. 111/A; D. Knez, 1994, kat. 9; 2001, 99, cat. 131.

4. Sv. Franjo Paulski – Sveta kuća

Izgled: okrugla oblika s alkom za vješanje; dimenzije: 37 x 27 mm; materijal: lijevana bronca; težina: 4,30 g; datacija: kraj 17. / početak 18. st.

Avers: svetac prikazan kao starac s bradom, obučen u habit s rukama oslonjenim na štap. Po rubu medaljice je natpis: S.(ANCTVS) FRANC.(ISCVS) DE PAV.(OLA) – Sveti Franjo Paulski.

Revers: Sveta kuća na kojoj sjedi Gospa s djetetom Isusom u lijevom naručju. Po rubu medaljice je natpis: S.(ANCTA) MARIA LAVRET.(ANA) – Sveta Marija Loretska.

Lit.: F. Grimani, 1977, 51, kat. 36/B; D. Knez, 2001, 57, kat. 46.

5. Presveti sakrament – Sv. Terezija Avilska

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje, manji dio odlomljen; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 39 x 26 mm; težina: 4,92 g; datacija: 17.-18. st.; mjesto izrade: Rim.

Avers: na središnjem se dijelu nalazi pokaznica (monstranca, ostensorij) i dva anđela koja kleče sa strana. Po rubu medaljice teče natpis: LAVDAT(VR) IL SS.(SANCTISSIMVM) SACRAM.(ENTVM) – Hvalite Presveti sakrament. Na dnu medaljice nepotpuni natpis: RO[MA].

Revers: poprsje svete lagano okrenutog pogleda u lijevu stranu, prikazane u mističnom zanosu sa sklopljenim rukama. Po rubu medaljice je natpis: S.(ANCTA) MATER TERESIA – Sveta Majka Terezija.

Lit.: D. Knez, 2001, 245, kat. 432.

6. Arma Christi

Izgled: okrugla oblika s alkom za vješanje kroz koju je provučena brončana spona (nađena je povezana zajedno s medaljicom kat. 7); materijal: lijevana bronca; dimenzije: 47 x 35 mm; težina: 18,19 g; datacija: kraj 17. st.

Avers: na središnjem se dijelu nalazi Veronikin rubac iza kojega se križaju stup i ljestve. Lijevo je vrč, desno posuda s ručkom, ispod su Isusova haljina, kocke za igru i pijetao. Na vrhu se nalazi Duh Sveti u liku golubice. Po rubu medaljice teče natpis: PAS.(SIO) CRI.(STI) SAL.(VA) NOS – Muko Kristova, spasi nas.

Revers: na središnjem je dijelu prikazan veliki križ, na sjecištu krakova nalazi se kruna od trnja i srce. Na krakove križa su prislonjeni koplje i štap sa spužvom na vrhu. Desno od križa nalaze se dvije ruke, mač i vrećica s novcem. Lijevo su bič, čekić i kliješta. Na vrhu križa su dvije ruke s ranama na dlanovima. Po rubu medaljice teče natpis: PASIO CHRISTI CONFORTA ME – Muko Kristova, utješi me.

Lit.: D. Knez, 2001, 90, kat. 112-113; O. Krnjak, 2007, 210; 2010, 32; A. Azinović Bebek, 2009, 485, tabla 1, sl. 2; B. Mašić, 2010, 226, kat. 21; D. Perkić, 2010, 259, kat. 64 (T. III, 12).

4. St. Francis of Paola – The Holy House

Appearance: round with a loop for hanging; dimensions: 37 x 27 mm; material: cast bronze; weight: 4.30 g; dating: late 17th/early 18th century.

Obverse: the saint depicted as an old man with a beard, wearing a habit with his hands resting on a stick. Along the edge of the medal is the inscription: S. (ANCTVS) FRANC. (ISCVS) DE PAV. (OLA) – Saint Francis of Paola.

Reverse: The Holy House on which Our Lady sits with the Child Jesus in her left arm. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTA) MARIA LAVRET.(ANA) - Saint Mary of Loreto.

Lit.: F. Grimani, 1977, 51, cat. 36 /B; D. Knez, 2001, 57, cat. 46.

5. The Blessed Sacrament – St. Teresa of Avila

Appearance: oval with loop for hanging, small part broken off; material: cast bronze; dimensions: 39 x 26 mm; weight: 4.92 g; dating from: 17th-18th century; place of origin: Rome.

Obverse: in the middle is a large monstrance (ostensorium) and two angels who are kneeling by the sides. Along the edge of the medal is the inscription: LAVDAT(VR) IL SS. (SANCTISSIMVM) SACRAM.(ENTVM) – Praise the Blessed Sacrament. At the bottom of the medal is an incomplete inscription: RO[MA].

Reverse: bust of the saint slightly facing to the left, shown in mystical ecstasy with folded hands. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTA) MATER TERESIA – Saint Mother Teresa.

Lit.: D. Knez, 2001, 245, cat. 432.

6. Arma Christi

Appearance: round with a suspension loop through which a bronze clamp is passed (found linked to the medal cat. 7); material: cast bronze; dimensions: 47 x 35 mm; weight: 18.19 g; dating: late 17th century.

Obverse: on the central part is Veronica's veil behind which a pillar and a ladder cross each other. To the left is a pitcher, to the right a vessel with a handle, under which is Jesus' tunic, playing dice and a rooster. At the top is the Holy Spirit in the form of a dove. Along the edge of the medal is the inscription: PAS.(SIO) CRI.(STI) SAL.(VA) NOS – The Passion of Christ, save us.

Reverse: in the central part is a representation of a large cross, at the intersection of the beams there is a crown of thorns and a heart. A spear and a stick are laid against the cross beams with a sponge on top. On the right of the cross are two hands, a sword and a bag with money. On the left is a whip, a hammer and tongs. At the top of the cross are two hands with wounds on the palms. Along the edge of the medal is the inscription: PASIO CHRISTI CONFORTA ME – Passion of Christ, comfort me. Lit.: D. Knez, 2001, 90, cat. 112-113; O. Krnjak, 2007, 210; 2010, 32; A. Azinović Bebek, 2009, 485, Table 1, Fig. 2; B. Mašić, 2010, 226, cat. 21; D. Perkić, 2010, 259, cat. 64 (T. III, 12).

7. Inocent XI. – Loretsko svetište

Izgled: okrugla oblika, pri vrhu je sekundarno probušena, a pored je pridodana i alka za vješanje (medaljica je nađena na brončanoj sponi zajedno s medaljicom kat. 6); materijal: lijevana bronca; dimenzije: 44 x 37 mm; težina: 19,48 g; datacija: kraj 17. st.; mjesto izrade: Rim.

Avers: bista pape u profilu, okrenuta u desnu stranu. Po rubu medaljice teče izlisan i slabo vidljiv natpis: I[NNOC]. [XI] PON (...) – Inocent XI. (...). Ispod biste natpis: ROMA.

Revers: prikaz građevinskog kompleksa svetišta u Loretu. Po rubu medaljice teče slabo vidljivi natpis: DOMVS B.(ASILICA) [LAVRE]TAN.(A) – Loretska bazilika.

Lit.: F. Grimani, 1977, 60-61, kat. 94, 96, 97, 100-103/B; M. Petrinec, 1996, 42; D. Knez, 2001, 74, kat. 81.

8. Gospa Loretska – Sv. Križ iz Sirola

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje s ostacima brončane karičice; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 41 x 27 mm; težina: 9,84 g; datacija: 18. st.; mjesto izrade: Rim. Avers: Gospin kip u dugom zvonolikom plaštu s djetetom Isusom u naručju. Oboje na glavi imaju krunu. Po rubu medaljice teče natpis: S.(ANCTA) MARIA LAVRET.(ANA) – Sveta Marija Loretska.

Revers: na središnjem je dijelu Raspelo iz Sirola, sa strane lebde dva mala anđela s bakljama. Po rubu medaljice teče natpis: SS.(SOCIETAS SANCTI) C[R]OCEFISSO D.(I) SIROLO – Udruga Svetog Križa iz Sirola. Na dnu medaljice, sa strana križa je natpis: RO-MA

Lit.: F. Grimani, 1977, 40-41, kat. 174, 175-178/A; D. Knez, 1994, 69, kat. 13; 2001, 80, kat. 92-93; O. Krnjak, 2004, 128; kat. 1; 2008, 142, sl. 2a-2b.

9. Sv. Nikola Tolentinski - Sv. Ivan Fakundo

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 38 x 26,5 mm; težina: 10,81 g; datacija: 18. st.

Avers: gornji dio tijela sveca prikazan u profilu kako se sa sklopljenim rukama moli pred raspelom na lijevoj strani. Po rubu teče natpis: S. NICOL. D. TOLLENTO – Sveti Nikola Tolentinski.

Revers: gornji dio tijela sveca u profilu, okrenut u lijevu stranu s ispruženom desnom rukom na kojoj drži kalež s hostijom. Po rubu teče natpis: S. IOANNES DE S. FECONDO – Sveti Ivan iz San Faconda (Ivan Fakundo).

Lit.: F. Grimani, 1977, 26, 53, kat. 67-71/A, 49-50/B.

7. Innocent XI – The Loreto Shrine

Appearance: round, at the top is a secondary perforation and beside is an added suspension loop (medal was found on a bronze clasp together with medal cat. 6); material: cast bronze; dimensions: 44 x 37 mm; weight: 19.48 g; dating: end of the 17th century; place of origin: Rome.

Obverse: bust of Pope in full view, facing right. Along the edge of the medal is a worn out and faint inscription: I[NNOC]. [XI] PON (...) – Innocent XI (...). Below is the inscription: ROMA.

Reverse: view of the building complex of the Loreto Shrine. Along the edge of the medal runs the poorly visible inscription: DOMVS B.(ASILICA) [LAVRE]TAN.(A) – Loreto basilica.

Lit.: F. Grimani, 1977, 60-61, cat. 94, 96, 97, 100-103 / B; M. Petrinec, 1996, 42; D. Knez, 2001, 74, cat. 81.

8. Our Lady of Loreto – The Holy Cross from Sirola

Appearance: oval with suspension loop and with the remains of bronze circlets; material: cast bronze; dimensions: 41 x 27 mm; weight: 9.84 g; dating: 18th century; place of origin: Rome.

Obverse: a statue of Our Lady with a long bell-shaped cloak with the Child Jesus in her arms. Both have a crown on their heads. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTA) MARIA LAVRET.(ANA) – Holy Mary of Loreto.

Reverse: in the central part of the Crucifix from Sirola, from the side there are two small levitating angels with torches. Along the edge of the medal is the inscription: SS.(SOCIETAS SANCTI) C[R]OCEFISSO D.(I) SIROLO – Association of the Holy Cross from Sirol. At the bottom of the medal, beside the cross is the inscription: RO-MA

Lit.: F. Grimani, 1977, 40-41, kat. 174, 175-178 / A; D. Knez, 1994, 69, kat. 13; 2001, 80, kat. 92-93; O. Krnjak, 2004, 128; kat. 1; 2008, 142, Fig. 2a-2b.

9. St. Nicholas of Tolentino – St. John of San Facundo

Appearance: oval with loop for hanging; material: cast bronze; dimensions: 38 x 26.5 mm; weight: 10.81 g; dating: 18th century.

Obverse: the upper body of the saint shown in full view with folded hands praying before a crucifix on the left. Along the edge is the inscription: S. NICOL. D. TOLLENTO – St. Nicholas of Tolentino.

Reverse: the upper body of the saint in full view, facing to the left with an outstretched right hand in which he is holding a chalice with the host. Along the edge of the inscription: S. IOANNES DE S. FECONDO – Saint John of San Facondo.

Lit.: F. Grimani, 1977, 26, 53, kat. 67-71/A, 49-50/B.

10. Gospa Karmelska – Sv. Mihovil Arkandeo

Izgled: okrugla oblika s alkom za vješanje; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 31 x 21 mm; težina: 2,31 g; datacija: 18. st.

Avers: Gospino poprsje s djetetom Isusom u naručju na desnoj strani. Po rubu medaljice teče natpis: DECOR CARMEL.(I) – Ukras Karmela.

Revers: svetac s podignutim mačem u desnoj i vagom za duše u lijevoj ruci. Nogama gazi ubijenog zmaja, simbol Sotone. Po rubu medaljice je natpis: S.(ANCTVS) MIC.(HAELVS) ARC.(HANGELVS) – Sveti Mihael Arkandel.

Lit.: F. Grimani, 1977, 48, kat. 15/B; A. Candussio, 1993, 146; D. Knez, 2001, 60, kat. 52; V. Glavaš – M. Glavičić, 2012, 52, kat. 8; A. Rapan Papeša, 2012, 203.

11. Presveti sakrament – Sv. Marija Bezgrešna

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje. Pronađena je na brončanoj sponi s ostacima tkanine (zajedno s medaljicom kat. br. 12); materijal: lijevana bronca; dimenzije: 26,5 x 17 mm; težina: 2,96 g; datacija: 1. pol. 18. st.

Avers: na središnjem se dijelu nalazi pokaznica (monstranca, ostenzorij) s kristogramom IHS. Po rubu su slova: S. L.(AVDATVR) IL. SS.(SANCTISSIMVM) SAC.(RAMENTVM) – Hvalite Presveti sakrament.

Revers: lik Gospe stoji na oblaku. Po rubu medaljice teče natpis: B.(EATA) VIRG.(O) SINE. PECC. OR. CON.(CEPITO) – Blažena Djevica začeta bez istočnog grijeha.

Lit.: D. Knez, 2001, 65, kat. 62.

12. Kraljica sv. Krunice – Sv. Antun Padovanski

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje (pronađena zajedno s medaljicom br. 11); materijal: lijevana bronca; dimenzije: 33,5 x 27,5 mm; težina: 3,49 g; datacija: 1. pol. 18. st.

Avers: Gospa u sjedećem položaju u naručju na desnoj strani drži dijete Isusa. Oboje sa strana drže u ruci krunicu. Po rubu medaljice su slova: R.(REGINA) S.(ANCTISSIMI) R.(OSARII) – Kraljica presvete krunice.

Revers: gornji dio tijela sveca, prikazan u profilu okrenut prema djetetu Isusu na lijevoj strani. Po rubu medaljice teče natpis: S.(ANCTVS) ANT.(ONIVS) D.(E) P.(ADOVA) – Sveti Antun Padovanski.

Lit.: A. Candussio, 1993, 146-147; D. Knez, 1994, 10; kat. 10; 2001; 100-101, kat. 133-134; S. Božek – A. Kunac, 1998, 228; O. Krnjak, 2004, 132, kat. 9.

10. Our Lady of Mount Carmel – St. Michael the Archangel

Appearance: round with a loop for hanging; material: cast bronze; dimensions: 31 x 21 mm; weight: 2.31 g; dating: 18th century.

Obverse: bust of Our Lady with the Child Jesus in her arms on the right side. Along the edge of the medal is the inscription: DECOR CARMEL.(I) – Ornament of Carmel.

Reverse: the saint with raised sword in his right hand and scales for the souls in his left hand. Feet stomping on the slain dragon, a symbol of Satan. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTVS) MIC.(HAELVS) ARC.(HANGELVS) - Saint Michael the Archangel.

Lit.: F. Grimani, 1977, 48, kat. 15/B; A. Candussio, 1993, 146; D. Knez, 2001, 60, kat. 52; V. Glavaš – M. Glavičić, 2012, 52, cat.8; A. Rapan Papeša, 2012, 203.

11. The Blessed Sacrament – St. Mary Immaculate

Appearance: oval with a suspension loop. It was found on a bronze clasp with some textile remnants (together with medal cat. no. 12); material: cast bronze; dimensions: 26.5 x 17 mm; weight: 2.96 g; dating: first half of the 18th century.

Obverse: in the middle section is a large monstrance (ostensorium) with the Christogram IHS. Along the edge are the letters: S. L.(AVDATVR) IL. SS.(SANCTISSIMVM) SAC.(RAMENTVM) - Praise the Blessed Sacrament.

Reverse: the figure of Our Lady standing on a cloud. Along the edge of the medal is the inscription: B.(EATA) VIRG.(O) SINE. PECC. OR. CON.(CEPITO) – The Blessed Virgin conceived without original sin.

Lit.: D. Knez, 2001, 65, cat. 62

12. Queen of the Holy Rosary – St. Anthony of Padua

Appearance: oval with suspension loop (found together with medal no. 11); material: cast bronze; dimensions: 33.5 x 27.5 mm; weight: 3.49 g; dating: first half of the 18th century.

Obverse: Our Lady seated holding the Child Jesus on the right. Both holding the rosary on the side. Along the edge of the medal are the letters: R.(REGINA) S.(ANCTISSIMI) R.(OSARII) - Queen of the Holy Rosary.

Reverse: the upper body of the saint, shown in full view facing the Child Jesus on the left. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTVS) ANT.(ONIVS) D.(E) P.(ADOVA) - Saint Anthony of Padua.

Lit.: A. Candussio, 1993, 146-147; D. Knez, 1994, 10; kat. 10; 2001; 100-101, kat. 133-134; S. Božek – A. Kunac, 1998, 228; O. Krnjak, 2004, 132, cat. 9.

13. Majka Božja Bistrička – Sv. Josip

Izgled: okrugla s alkom za vješanje u kojoj su se nalazili ostaci krunice (brončane karičice s pet istrunulih drvenih zrnaca); materijal: lijevana bronca; dimenzije: 38 x 27,5 mm; težina: 5,82 g; datacija: 18. st.; mjesto izrade: Rim.

Avers: na sredini je prikaz Gospinog lika u širokom zvonolikom plaštu kako lebdi, dolje sa strana nalaze se dvije muške osobe. Po rubu medaljice teče natpis: SAN.(CTA) MARIA BISTRICENS.(IS) – Sveta Marija Bistrička. U odsječku na dnu medaljice je natpis: ROMA.

Revers: poprsje sveca u profilu u naručju na lijevoj strani drži dijete Isusa. Po rubu natpis: S.(ANCTVS) IOSEPH(VS) – Sveti Josip.

Lit.: F. Grimani, 1977, 58, kat. 85/B; D. Knez, 2001, 61, 82, kat. 54, 96; O. Krnjak, 2004, 123, kat. 14; 2008, 145, sl. 10a - 10b.

14. Gospa Loretska – Sv. Kristofor

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 47 x 34 mm; težina: 13,98 g; datacija: 18. st.

Avers: kip Gospe Loretske u izduženom zvonolikom plaštu, s djetetom Isusom u naručju na desnoj strani, oboje na glavama imaju krune. Sa svake je strane prikazan jedan anđeo s podignutom bakljom u rukama. Po rubu medaljice teče natpis: S.(ANCTA) MARIA LAVRET.(ANA) – Sveta Marija Loretska.

Revers: svetac prikazan kao gorostas kako na ramenima prenosi dijete Isusa preko rijeke. Lijevom se rukom oslanja na veliki štap, a desnom se pridržava za nabore odjeće na boku. Po rubu medaljice teče natpis: S.(ANCTVS) CHRISTOF.(ORVS) – Sveti Kristofor.

Lit.: F. Grimani, 1977, 50, kat. 31/B; O. Krnjak, 2008, 146.

15. Raspeće - Sv. Antun Pustinjak

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje s ostacima brončane karičice; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 33 x 24 mm; težina: 6,67 g; datacija: 18. st.

Avers: križ s razapetim Isusom i dvjema osobama sa strana križa (najvjerojatnije Bogorodica i sv. Ivan apostol). Po rubu medaljice teče natpis: PASSIO CHRISTI CONFORTA ME – Muko Kristova, utješi me.

Revers: poprsje sveca s dugom kosom i bradom, prikazan u profilu okrenut u lijevu stranu. Po rubu medaljice teče natpis: SANCT.(VS) [AN]TONIVS ABB.(ATVS) - Sveti Antun Opat.

13. Mother Mary of Bistrica – St. Joseph

Appearance: round with a suspension loop, which contains the remains of a rosary (bronze circlets with five rotted wooden beads); material: cast bronze; dimensions: 38 x 27.5 mm; weight: 5.82 g; dating: 18th century; place of origin: Rome.

Obverse: in the middle is a representation of an image of Our Lady in a wide bell-shaped mantle as she is floating, towards the bottom there are two male persons. Along the edge of the medal is the inscription: SAN.(CTA) MARIA BISTRICENS. (IS) – Holy Mary of Bistrica. The bottom medal section has the inscription: ROMA.

Reverse: bust of a saint in full view who is holding the Child Jesus in his arms on the left. Along the edge is the inscription: S.(ANCTVS) IOSEPH(VS) - Saint Joseph.

Lit.: F. Grimani, 1977, 58, cat. 85/B; D. Knez, 2001, 61, 82, cat. 54, 96; O. Krnjak, 2004, 123, cat.14; 2008, 145, Fig. 10a - 10b.

14. Our Lady of Loreto – St. Christopher

Appearance: oval with a suspension loop; material: cast bronze; dimensions: 47 x 34 mm; weight: 13.98 g; dating: 18th century.

Obverse: a statue of Our Lady of Loreto in an elongated bell-shaped mantle, with the Child Jesus in her arms on the right, both with crowns on their heads. On each side is an angel with a raised torch in their hands. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTA) MARIA LAVRET.(ANA) – Holy Mary of Loreto.

Reverse: a saint depicted as a giant who is carrying on his shoulders the Child Jesus across a river. His left hand rests on a big stick, and his right hand is holding onto the folds of clothing on his side. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTVS) CHRISTOF.(ORVS) – Saint Christopher.

Lit.: F. Grimani, 1977, 50, cat. 31/ B; O. Krnjak, 2008, 146.

15. Crucifixion – St. Anthony the Hermit

Appearance: oval with a suspension along with the remains of bronze circlets; material: cast bronze; dimensions: 33 x 24 mm; weight: 6.67 g; dating: 18th century.

Obverse: cross with the crucified Christ and two people on the side of the cross (probably the Virgin Mary and St. John the Apostle). Along the edge of the medal is the inscription: PASSIO CHRISTI CONFORTA ME – Passion of Christ, comfort me.

Reverse: bust of a saint with long hair and a beard, shown in full view facing to the left. Along the edge of the medal is the inscription: SANCT.(VS) [AN]TONIVS ABB.(ATVS) - Saint Anthony the Abbot.

16. Gospa Loretska – Sv. Antun Padovanski

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 42 x 27,5 mm; težina: 11,09 g; datacija: 18. st.; mjesto izrade: Rim.

Avers: Gospa u dugom zvonolikom plaštu u naručju na desnoj strani drži dijete Isusa. Po rubu medaljice natpis: S.(ANCTA) MARIA LAVRET.(ANA) – Sveta Marija Loretska.

Revers: svetac u habitu franjevačkog reda, prikazan kako kleči s rukama ispruženim prema djetetu Isusu na postolju na lijevoj strani. Ispred njega je položena ljiljanova grančica. Po rubu medaljice teče natpis: S.(ANCTVS) ANTON.(IVS) DE PADO(V)A – Sveti Antun Padovanski. U odsječku na dnu medaljice je natpis: ROMA

Lit.: F. Grimani, 1977, 30, kat. 103/A; S. Božek – A. Kunac, 1998, 291; D. Knez, 2001, 81, Kat. 94; O. Krnjak, 2004, 129, kat. 2; V. Glavaš – M. Glavičić, 2012, 51, kat. 7.

17. Kraljica sv. Krunice - Sv. Venancije Mučenik

Izgled: okrugla oblika s alkom za vješanje; materijal: bronca s većom primjesom bakra (?); dimenzije: 29 x 21 mm; težina: 2,48 g; datacija: 18. ili 19. st.

Avers: Gospa u sjedećem položaju drži dijete Isusa u naručju na desnoj strani. Oboje sa strana u ruci drže po jednu krunicu. Na rubu medaljice su slova: R.(REGINA) S.(ANCTISSIMI) R.(OSARII) – Kraljica presvete krunice.

Revers: gornji dio tijela sveca u vojnoj odori i oklopu, lijevom rukom drži zastavu prebačenu preko ramena. Okrenut je u lijevu stranu prema prikazu grada Camerina, čiji je zaštitnik. Po rubu medaljice teče natpis: S.(ANCTVS) VEN.(ANTIVS) MAR.(TYR) - Sveti Venancije Mučenik.

Lit.: F. Grimani, 1977, 29, 54, kat. 90, 91, 93, 97, 98/A, 57, 57/B; D. Knez, 2001, 75, 78, 94, kat. 82-83, 89, 121; A. Azinović Bebek, 2007, 401.

18. Sv. Dominik – Sv. Toma Akvinski

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 47 x 33 mm; težina: 19,47 g; datacija: 18. st.; mjesto izrade: Loreto.

Avers: svetac prikazan u propovjedničkom položaju, zaogrnut u široki plašt. Desna je ruka podignuta u zrak, a lijevoj drži ljiljanovu granu. Uz sveca se na desnoj strani nalazi prikaz psa sa zapaljenom bakljom u zubima. Po rubu medaljice teče natpis: S.(ANCTE) DOMINICE. OR.(A) PR.(O) NOB.(IS) – Sveti Dominice moli za nas. U odsječku na dnu medaljice natpis: LORETO.

Revers: svetac prikazan u sjedećem položaju, zaogrnut u široki plašt s plamtećim srcem na prsima. Lagano okrenut prema otvorenoj knjizi na lijevoj strani. Po rubu medaljice teče natpis: S.(ANCTVS) THOMAS DE AQVIN.(AS) – Sveti Toma Akvinski. U odsječku na dnu medaljice natpis: LORE[T]O.

16. Our Lady of Loreto – St. Anthony of Padua

Appearance: oval with a suspension loop; material: cast bronze; dimensions: 42 x 27.5 mm; weight: 11.09 g; dating: 18th century; place of origin: Rome.

Obverse: Our Lady in a long bell-shaped mantle holding the Child Jesus in her arms on the right. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTA) MARIA LAVRET. (ANA) – Saint Mary of Loreto.

Reverse: a saint in the habit of the Franciscan order is shown kneeling with his hands outstretched towards the Child Jesus on a pedestal on the left. In front of him is a lily stem that has been laid. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTVS) ANTON.(IVS) DE PADO(V)A - Saint Anthony of Padua. The bottom medal section has the inscription: ROMA
Lit.: F. Grimani, 1977, 30, cat. 103/A; S. Božek – A. Kunac, 1998, 291; D. Knez, 2001, 81, cat. 94; O. Krnjak, 2004, 129, cat. 2; V. Glavaš – M. Glavičić, 2012, 51, cat. 7.

17. Queen of the Holy Rosary – St. Venantius Martyr

Appearance: round shape with a suspension loop; material: bronze with a higher copper content (?); dimensions: 29 x 21 mm; weight: 2.48 g; dating: 18th or 19th century.

Obverse: Our Lady seated holding the baby Jesus in her arms on the right side. Each of them are holding in their hand a rosary. Along the edge of the medal are the letters: R.(REGINA) S. (ANCTISSIMI) R.(OSARII) – Queen of the Holy Rosary.

Reverse: the upper body of the saint in military uniform and armour, he is holding in his hand a flag slung over his shoulder. Facing to the left towards the representation of the city Camerino, of which he is the patron saint. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTVS) VEN.(ANTIVS) MAR. (TYR) – Saint Venantius Martyr.

Lit.: F. Grimani, 1977, 29, 54, cat. 90, 91, 93, 97, 98/A, 57, 57/B; D. Knez, 2001, 75, 78, 94; cat. 82-83, 89, 121; A. Azinović Bebek, 2007, 401

18. St. Dominik – St. Thomas Aquinas

Appearance: oval with a suspension loop; material: cast bronze; dimensions: 47 x 33 mm; weight: 19.47 g; dating: 18th century; place of origin: Loreto.

Obverse: saint shown in preaching position, wrapped in a wide mantle. His right hand is raised in the air, and his left is holding a lily stem. Beside the saint on the right side is an image of a dog with a lighted torch in his teeth. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTE) DOMINICE. OR.(A) PR.(O) NOB.(IS) – Saint Dominic, pray for us. The bottom medal section has the inscription: LORETO.

Reverse: the saint is shown seated, wrapped in a wide mantle with a flaming heart on his chest. Lightly facing the open book on the left. Along the edge of the medal is the inscription: S.(ANCTVS) THOMAS DE AQVIN.(AS) – Saint Thomas Aquinas. The bottom medal section has the inscription: LORE[T]O.

19. Sv. Marija Bezgrešna

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje kroz koju je provučena brončana karičica; materijal: lijevana bronca; dimenzije: 33 x 24 mm; težina: 5,11 g; datacija: 1854. g.; mjesto izrade: Rim.

Avers: Gospin lik stoji na polumjesečastom postolju s rukama sklopljenim na prsima. Uokolo glave nalazi se krug od devet zvjezdica. Po rubu medaljice u dva reda teče natpis: O MARIE CONGUE SANS PECHE PRIEZ POUR NOUS - QUI AVONS RECOURS A VOUS – O Marijo bez grijeha začeta, moli za nas koji se Tebi utječemo.

Revers: u središnjem dijelu prikaz križa i Marijinog monograma, a ispod Srce Isusovo i Srce Marijino. Po rubu medaljice je natpis: PRO MULGATION DO DOGME DE LIMMACULEE CONCEPTION – Proglašenje dogme o bezgrešnom začecu. Iznad prikaza je datum: 8 XARE 1854., a ispod natpisa: ROME.

Lit.: F. Grimani, 1977, 43, kat. 195, 198/A; D. Knez, 2001, 169-170, 172-174, 176, 195, kat. 271-274, 277-283, 286, 326; Lj. Gudelj, 2003, 258.

20. Sv. Marija Bezgrešna

Izgled: ovalna oblika s alkom za vješanje; materijal: bronca; dimenzije: 28 x 20 mm; težina: 1,35 g; datacija: 2. pol. 19. st.

Avers: Gospin lik lagano raširenih ruku i plašta, stoji na polukružnom postolju i nogama gazi zmiju. Po rubu medaljice u dva reda teče natpis: O MARIO ZACETA BREZ ISTOČNOGA GRIHA MOLI ZA NAS – KOI SE K TEBI UTIČEMO

Revers: u središnjem dijelu prikaz križa i Marijinog monograma, a ispod Srce Isusovo i Srce Marijino, uz rub medaljice 12 zvjezdica. U prostoru između zvjezdica i središnjeg prikaza nalazi se natpis: USPOMENA MOJE PRVE S.(VETE) PRIČESTI

Lit.: F. Grimani, 1977, 43, kat. 195, 198/A; D. Knez, 2001, 169-170, 172-174, 176, 195, kat. 271-274, 277-283, 286, 326; Lj. Gudelj, 2003, 258.

19. St. Mary Immaculate

Appearance: oval with a suspension loop through which chains are passed; material cast bronze; dimensions: 33 x 24 mm; weight: 5.11 g; dating: 1854; place of origin: Rome. Obverse: image of Our Lady standing on a crescent-shaped stand with her hands folded on her chest. There is a circle of nine stars around her head. Along the edge of the medal are two lines of inscription: O MARIE CONGUE SANS PECHE PRIEZ POUR NOUS - QUI AVONS RECOURS A VOUS – O Mary conceived without sin, pray for us who have recourse to thee.

Reverse: in the central part there is a representation of the cross and Mary's monogram, under the Heart of Jesus and Heart of Mary. Along the edge of the medal inscription: PROMULGATION DO DOGME DE LIMMACULEE CONCEPTION - Proclamation of the dogma of the Immaculate Conception. Above the presented date: 8 XARE 1854, and below the inscription: ROME.

Lit.: F. Grimani, 1977, 43, cat. 195, 198/A; D. Knez, 2001, 169-170, 172-174, 176, 195, cat. 271-274, 277-283, 286, 326; Lj. Gudelj, 2003, 258.

20. St. Mary Immaculate

Appearance: oval with loop for hanging; material: bronze; dimensions: 28 x 20 mm; weight: 1.35 g; dating: second half of 19th century.

Obverse: image of Our Lady with slightly open arms and a mantle, standing on a semi-circular pedestal and stomping a snake with her feet. Along the edge of the medals in two lines is the inscription: O MARY CONCEIVED WITHOUT ORIGINAL SIN, PRAY FOR US – WHO HAVE RECOURSE TO THEE

Reverse: the central part displays the cross and Mary's monogram, under the Heart of Jesus and Heart of Mary, along the edge of the medal there are 12 stars. In the space between the stars and the central display is the inscription: IN MEMORY OF MY FIRST HOLY COMMUNION

Lit.: F. Grimani, 1977, 43, kat. 195, 198/A; D. Knez, 2001, 169-170, 172-174, 176, 195, cat. 271-274, 277-283, 286, 326; Lj. Gudelj, 2003, 258.

21. Sv. Alojzije Gonzaga

Izgled: pravokutna oblika s polukružnim dodatkom na gornjem i donjem dijelu i alkom za vješanje na vrhu; materijal: mesing s pozlatom; dimenzije: 35 x 22 mm; težina: 5,06 g; datacija: 1891. g.; mjesto izrade: Rim.

Avers: gornji dio tijela sveca u profilu, okrenutog u desnu stranu prema raspelu i lubanji. Na dnu medaljice nalazi se prikaz krune. Po rubu medaljice je natpis: S.(AN) LUIGI GONZAGA – Sveti Alojzije Gonzaga.

Revers: prikaz sveca kojeg anđeli zajedno s krunom uznose na nebo. Po rubu medaljice teče natpis: III. CENTENARIO DELLA MORTE DI S.(AN) LUIGI GONZ.(AGA) – 300. obljetnica smrti Svetog Alojzija Gonzaga. Ispod prikaza godina: 1891. Lit.: F. Grimani, 1977, 25, kat. 64/A; D. Knez, 2001, 67, 94, 163, kat. 67, 120, 259.

22. Sv. Šimun

Izgled: okrugla oblika s alkom za vješanje; materijal: aluminij; dimenzije: 30 x 26 mm; težina: 2,08 g; datacija: 1909. g.; mjesto izrade: Zadar (?).

Avers: gornji dio tijela sveca s djetetom Isusom na rukama. Po rubu medaljice teče natpis: SV.(ETI) ŠIMUNE MOLI ZA NAS. Ispod: ZADAR 8–10–1909.

Revers: prikaz oltara i škrinje u crkvi Sv. Šime u Zadru. Po rubu medaljice natpis: RAKA U KOJOJ POČIVA TIJELO S.(VETOG) ŠIMUNA PROROKA
Lit. I. Mirnik, 2008, 177.

21. St. Aloysius Gonzaga

Appearance: rectangular with a semi-circular addition on the top and bottom part and the suspension loop on top; material: brass with gold plating; dimensions: 35 x 22 mm; weight: 5.06 g; dating: 1891; place of origin: Rome.

Obverse: upper body of the saint in full view, facing to the right toward the cross and skull. At the bottom of the medal is an image of a crown. Along the edge of the medal is the inscription: S. (AN) LUIGI GONZAGA – St. Aloysius Gonzaga.

Reverse: representation of the saint whom the angels together with the crown lift up to heaven. Along the edge of the medal is the inscription: III. CENTENARIO DELLA MORTE DI S.(AN) LUIGI GONZ.(AGA) – 300th anniversary of the death of St. Aloysius Gonzaga. The year is displayed below: 1891

Lit.: F. Grimani, 1977, 25, cat. 64/A; D. Knez, 2001, 67, 94, 163, cat. 67, 120, 259.

22. St. Simeon

Appearance: round with a suspension loop; material: aluminium; dimensions: 30 x 26 mm; weight: 2.08 g; dating: 1909; place of origin: Zadar (?).

Obverse: the upper body of the saint with the Child Jesus in his arms. Along the edge of the medal is the inscription: SAINT SIMEON, PRAY FOR US. Below: ZADAR 8-10-1909

Reverse: a representation of an altar and chests in the church of St. Simon in Zadar. Along the edge of the medal is the inscription: CASKET IN WHICH LIES THE BODY OF SAINT SIMEON THE PROPHET

Lit.: I. Mirnik, 2008, 177.

Tabla 1. Fotografije svetačkih medaljica iz Kruševa (kat. 1-11)
 Table 1. Photos of the saint medal from Kruševo (cat. 1-11)

foto / photo: Š. Vrkić

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

266

Tabla 2. Fotografije svetačkih medaljica iz Kruševa (kat. 12-22)

Table 2. Photos of the saint medal from Kruševo (cat. 12-22)

foto / photo: Š. Vrkić

M 1:1

- Ardalić, V., 2010 – *Bukovica. Narodni život i običaji*, Novi Sad, 2010.
- Azinović Bebek, A., 2007 – Hodočasnici iz Čazme u 17. i 18. stoljeću, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s., XL, Zagreb, 2007, 391 - 405.
- Azinović Bebek, A., 2009 – Krunice 17. i 18. stoljeća iz Čazme, *Opuscula archaeologica* 32, Zagreb, 2009, 167-193.
- Azinović Bebek, A., 2009 – Novovjekovni nalazi u grobovima 17. i 18. stoljeća oko crkve sv. Nikole biskupa u Žumberku, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s., XLII, Zagreb, 2009, 463-488.
- Azinović Bebek, A., 2010 – Novovjekovni nalazi iz grobova kraj crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Sveticama, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s., XLIII, Zagreb, 2010, 19-39.
- Bačić, S., 1995 – *Franjevci u zadarskoj nadbiskupiji i ninskoj biskupiji*, Šibenik, 1995.
- Bačić, S., 2000 – *Franjevački samostan u Karinu* (II. dopunjeno izdanje), Šibenik, 2000.
- Belaj, J., 2006 – Interpretiranje novovjekovnih nalaza iz grobova crkve Sv. Martina na Prozorju, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 23, Zagreb, 2006, 257-294.
- Belaj, J., 2008 – *Ivanec kroz slojeve prošlosti. Deset godina arheoloških istraživanja u Ivanju*, Ivanec, 2008.
- Belaj, M., 2004 – Sveci Juraj i Antun Padovanski u životu Krivopučana, *Senjski zbornik*, 31, Senj, 2004, 143-158.
- Belaj, M., 2006 – *Sveci zaštitnici u Hrvatskoj pučkoj pobožnosti*, (Doktorska disertacija), Zagreb, 2006.
- Božek, S. – Kunac, A., 1998 – *Dva stoljeća arheologije na makarskom primorju*, Makarska, 1998.
- Burić, T., 2000 – Gospa od zdravlja u Oriovici, *Starohrvatska prosvjeta*, III/ 27, Split, 2000, 15-21.
- Candussio, A., 1993 – Medaglie e crocifissi devozionali di epoca rinascimentale rinvenuti nel territorio Friulano, *Quaderni Friulani di Archeologia*, III, Udine, 1993, 145-149.
- Carić, A. I., 1898 – Народни обчаји с острва Хварв, *Glasnik Zemaljskog muzeja u BiH*, 10, Sarajevo, 1898, 157-174.
- Dobrinčić, J., 2001 – *Riječke i trsatske zavjetne medalje, medaljice i medaljoni*, Rijeka, 2001.
- Dobrinčić, J., 2008 – Neobjavljeni primjerci riječkih i trsatskih zavjetnih medaljica, *Acta Numismatica*, Rijeka, 2008, 27-40.
- Fortis, A., 2004 – *Put po Dalmaciji*, Split, 2004.
- Gjurašin, H., 1997 – Kasnosrednjovjekovno groblje u Strožancu uz crkvu Gospe od Site, *Starohrvatska prosvjeta*, III/24, Split, 1997, 163-176.
- Glavaš, V. – Glavičić, M., 2012 – Izvješće o probnom arheološkom istraživanju lokaliteta Senj – Pavlinski trg 2012., *Senjski zbornik*, 39, Senj, 2012, 35-74.
- Grimaldi, F., 1977 – *Mostra di medaglie lauretane*, Loreto, 1977.
- Gudelj, L.J., 2003 – Zavojane. Prilog arheološkoj karti Zabiokovlja, *Starohrvatska prosvjeta*, III/30, Split, 2003, 247-260.
- Knez, D., 1992 – Iz akcesije kulturnozgodovinskoga oddelka Narodnega muzeja, *Argo*, XXXIII-XXXIV, Ljubljana, 1992, 9-10.
- Knez, D., 1994 – Svetinjice iz cerkve Sv. Juraj v Piranu, *Annales* 5, Piran, 1994, 65-72.
- Knez, D., 2001 – *Svetinjice iz zbirke Narodnega muzeja Slovenije*, Ljubljana, 2001.
- Krnjak, O., 1997 – Grobni prilozi iz crkvice Majke Božje od Kuj kod Ližnjana, *Ližnjanski zbornik*, Pazin, 1997, 71-78.
- Krnjak, O., 2001 – Svetačke medaljice iz Istre – izraz vjere i draga uspomena na hodočasnike, *Istarska Danica*, Pazin, 2001, 133-136.
- Krnjak, O., 2004 – Svetačke medaljice iz Brkača kod Motovuna, *Histria archaeologica*, 35, Pula, 2004, 111-143.
- Krnjak, O., 2007 – Svetačke medaljice iz Čičarije, *Buzetski zbornik* 34, Buzet, 2007, 205-215.
- Krnjak, O., 2008 – Svetačke medaljice iz Arheološkog muzeja u Istri u Puli, *Acta Numismatica*, Rijeka, 2008, 139-153.
- Krnjak, O., 2010 – *Svetačke medaljice: pobožna znamenja žiteljica samostana Sv. Teodora u Puli: izložba*, 2010, Pula.
- Lipovac Vrkljan, G., 1993 – Prilog "čitanju" nekih nalaza benediktinske opatijske crkve na Košljunu, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 10, Zagreb, 1993, 117-130.
- Lulić Štorić, J., 2000 – Magija u seoskoj tradicijskoj kulturi Bukovice, *Ethnologica Dalmatica*, 9, Split, 2000, 63-69.
- Mašić, B., 2010 – Hodočasničke medaljice iz Remeta, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s., XLIII, 2010, 205-226.
- Mirnik, I., 1992 – Trsatske medaljice, *Dometi*, god. 25, br. 11/12, Rijeka, 1992, 501-506.
- Mirnik, I., 1995 – Medalje zagrebačke nadbiskupije u riznici katedrale i Arheološkome muzeju u Zagrebu, *Zagrebačka biskupija i Zagreb 1094-1994.*, Zagreb, 1995, 599-621.
- Mirnik, I., 2008 – Hrvatske svetačke i hodočasničke medaljice iz numizmatičke zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu, *Hagiologija: kultovi u kontekstu*, Zagreb, 2008, 169-179.
- Perkić, D., 2010 – Pavlinski samostan u Kamenskom kod Karlovca, nalazi iz grobova kasnog srednjeg i novog vijeka, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. XLIII, Zagreb, 2010, 227-288.
- Petrinec, M., 1996 – Kasnosrednjovjekovno groblje kod crkve Sv. Spasa na Vrh Rici (katalog), *Starohrvatska prosvjeta*, III/23, Split, 1996, 7-138.
- Rapan Papeša, A., 2012 – Nalazi krunica iz grobova oko crkve sv. Ilije na Meraji u Vinkovcima, *Acta Musei Cibalensis*, 5, Vinkovci, 2012, 187-210.
- Santarelli, G., 1991 – Štovanje Majke Božje Loretske te prisuće Hrvata u Loretu, *Dometi*, 24, 1/2/3, Rijeka, 1991, 59-76.
- Smičiklas, T., 1908 – *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, VI, listine godina 1272. – 1290., Zagreb, 1908.
- Soldo, J. A., 1993 – Vijesti iz biskupskih vizitacija Kninske krajine tijekom XVIII. stoljeća, *Kninski zbornik*, Zagreb, 1993, 146-168.
- Spaho, F. Dž., 2007 – *Opširni popis Kliškog sandžakata iz 1550. godine*, Sarajevo, 2007.
- Tuba, Z., 2004 – *Čudotvorna medaljica – dar Bezgrešne*, (2. dopunjeno izdanje), Zagreb, 2004.
- Vrkić, Š., 2011 – Svetačke medaljice iz Kruševa, *Acta Numismatica*, Rijeka, 2011, 319-329.
- Vučić, J., 2006 – Arheološka istraživanja u franjevačkom samostanu u Karinu, *Obavijesti*, 1, XXXVIII, Zagreb, 2006, 138-147.
- Vučić, J., 2007 – Kruševo – crkva sv. Jure, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 4, Zagreb, 2007, 395-396.
- Vučić, J., 2008 – Kruševo – crkva sv. Jure, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 5, Zagreb, 2008, 488-489.
- Vučić, J., 2010 – Arheološka istraživanja kod crkve sv. Jure u Kruševu, *Diadora*, 24, Zadar, 2010, 99-160.

